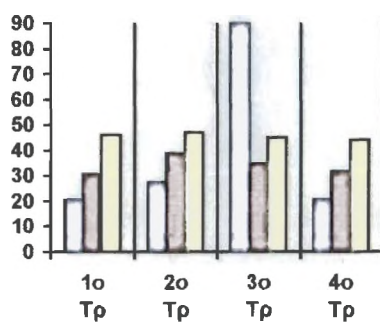

Τ.Ε.Ι. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ
& ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ

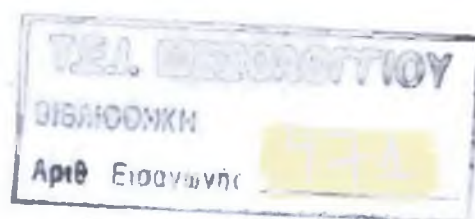
«ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ
ΣΤΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΜΑΚΡΥΝΕΙΑΣ»

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΩΝ:

ΜΑΚΡΥΚΩΣΤΑ ΙΩΑΝΝΑ

&

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΤΡΑ

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ :

ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ.

Οικονομία της περιοχής και μορφές απασχόλησης που την στηρίζουν

Κεφάλαιο 1. Γεωργική παράδοση του τόπου-----	37
Κεφάλαιο 2. Προέλευση του καπνού και ο τρόπος παραγωγής του. -----	39
Κεφάλαιο 3. Καπνική πολιτική και επιρροής της στην οικονομία της περιοχής.	
3.1. Πολιτική καπνού μέχρι τα μέσα του 1950 ----	42
3.2 Πολιτική καπνού πριν την ένταξη της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή κοινότητα -----	43
3.3 Πολιτική καπνού μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή κοινότητα -----	44
3.4 Η αγορά του καπνού-----	46
3.5 Ο καπνός στην οικονομία της περιοχής ----	47
3.6 Επιπτώσεις της πολιτική καπνού-----	48

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ.

Παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη της Μακρυνείας.

Κεφάλαιο 1. Τα βασικά χαρακτηριστικά της τοπικής παραγωγής-----	56
Κεφάλαιο 2. Ο ρόλος των συνεταιρισμών στην ανάπτυξη της Μακρυνείας-----	58
Κεφάλαιο 3. Η οικιστική πολυδιάσπαση. Παράγοντας για την ανάπτυξη μιας τοπικής αγοράς.-----	62
Κεφάλαιο 4. Ο ρόλος της παιδείας στην αγροτική ανάπτυξη. -----	64
Κεφάλαιο 5. Αθλητισμός, Πολιτισμός, Τουρισμός, δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης.-----	67
Κεφάλαιο 6. Σημερινή κατάσταση των αρχαιοτήτων και η προστασία τους. -----	70

Στο πρώτο μέρος θα αναφερθούμε στην γεωγραφική θέση που κατέχει η περιοχή στον νομό Αιτωλοακαρνανίας, καθώς επίσης θα γίνει και αναδρομή στην ιστορία του τόπου.

Στο δεύτερο μέρος θα παραθέσουμε τα δημογραφικά χαρακτηριστικά, θα αναλύσουμε τα στατιστικά στοιχεία της περιοχής, που έχουν σχέση με την πληθυσμιακή εξέλιξη της περιοχής, καθώς επίσης και την διάρθρωση του πληθυσμού με βάση την απασχόληση.

Στο τρίτο μέρος θα ασχοληθούμε με την οικονομία της περιοχής και τις μορφές απασχόλησης που την στηρίζουν.

Θα γίνει αναφορά στην γεωργική παράδοση του τόπου και θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην καλλιέργεια καπνού, η οποία στηρίζει την οικονομία της περιοχής. Τέλος θα αναφερθούμε στην καπνική πολιτική της ΕΟΚ και στις επιπτώσεις που είχε στους παραγωγούς και στην οικονομία του τόπου.

Στο τέταρτο μέρος θα αναφέρουμε τους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την ανάπτυξη της Μακρυνείας. Συνοπτικά οι παράγοντες αυτοί είναι ο παραδοσιακός χαρακτήρας της παραγωγής, ο ρόλος των συνεταιρισμών, η οικιστική πολυδιάσπαση, ο ρόλος της παιδείας κτλ.

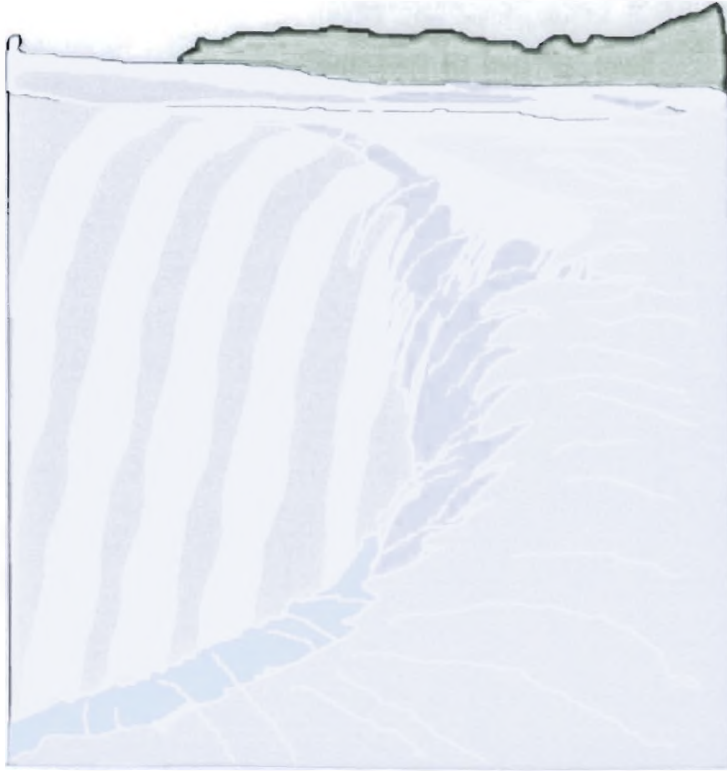
Σκοπός και στόχος της εργασίας μας είναι να δώσουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα της περιοχής στην οποία γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε.

Θέλουμε επίσης, μέσα από την μελέτη αυτή να δώσουμε στον αναγνώστη να καταλάβει πως ενώ η Μακρυνεία έχει πολλές προοπτικές εξέλιξης και ανάπτυξης, δυστυχώς μένουν όλα ανεκμετάλλευτα αναγκάζοντας τους νέους ανθρώπους σαν και εμάς να την εγκαταλείψουμε, καταδικάζοντας την έτσι στον μαρασμό και την αφάνεια.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Γεωγραφική παρουσίαση

Ξεκινώντας αυτή την εργασία θα αναφερθούμε στην γεωγραφική θέση που κατέχει η περιοχή της Μακρυνείας με την οποία θα ασχοληθούμε.

Βρίσκετε σε έναν απ'τους μεγαλύτερους σε έκταση νομούς της Ελλάδας και έναν από τους πλουσιότερους από πλευράς φυσικού περιβάλλοντος με υδάτινο δυναμικό οκτώ λιμνών, δύο λιμνοθαλασσών και τριών ποταμών.

Η συνολική έκταση του νομού είναι 5. 448 τ.χ. τον αγκαλιάζουν τα όρη Παναιτωλικό, Άγραφα, Ακαρνανικά και Αράκυνθος. Ο μεγάλος και ιστορικός Αχελώος και τα τρία υδροηλεκτρικά φράγματα. Ο Εύηνος και ο Μόρνος που δίνει πόσιμο νερό στην πρωτεύουσα. Ποτίζουν τους κάμπους και τις πεδιάδες που είναι γύρω στα 1. 180. 000 στρέμματα. Το μεγαλύτερο μέρος του νομού είναι ορεινό και ημιορεινό περίπου 4. 200. Τχ.(1)

Το κυριότερο γεωργικό προϊόν του νομού είναι ο καπνός. Σημαντικές όμως εκτάσεις καλλιεργούνται από σιτηρά, βαμβάκι, ελιές, κηπευτικά και εσπεριδοειδή. Για την κτηνοτροφία μπορούμε να πούμε ότι είναι στον ίδιο βαθμό αναπτυγμένη συγκριτικά με τη γεωργία.

Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας έχει πρωτεύουσα το Μεσολόγγι και διαιρείται σε 5 επαρχίες: Τριχωνίδας, Ναυπακτίας, Βάλτου, Βόνιτσας - Ξηρομέρου και Μεσολογγίου στην οποία υπάγεται και η περιοχή που αναφερόμαστε. Ειδικότερα η Μακρυνεία βρίσκεται μεταξύ της Νότιας όχθης της λίμνης Τριχωνίδος και του βουνού Αράκυνθου. Η Τριχωνίδα είναι η μεγαλύτερη σε έκταση λίμνη της Ελλάδας με μεγάλο βάθος και τεράστια αποθέματα νερού. Παρόλα αυτά δεν αποτελεί πηγή πλούτου για την περιοχή. Ευτυχώς τουλάχιστον κάποια αρδευτικά έργα που γίνανε, βοηθάνε στην εύκολη άρδευση του κάμπου. Ο Αράκυνθος (Ζυγός) είναι ένα εκτεταμένο συγκρότημα με μέγιστο υψόμετρο 984 μ. η νότια όψη του είναι απότομη και βραχώδης, ενώ η βόρεια, κατάφυτη με πλούσιο θαμνοτόπι και ελαιόδεντρα. Υπάρχουν ακόμη υπολείμματα των αρχαίων δασών καστανιάς.(2)

---

1. βλέπε Γ, ΠΑΠΑΙΩΑΝΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ ΡΥΘΜΟΙ ΠΡΟΟΔΟΥ

Έκδοση Νομαρχία Αιτωλ/νίας, Μεσολόγγι 1989, σελ 3.

2. Εγκυκλοπαίδεια Υδρία, εταιρεία ελληνικών εκδόσεων Α. Ε. σελ 84, τόμος 10

Η Μακρυνεία σήμερα αποτελείται από 19 κοινότητες από τις οποίες οι 13 εκτείνονται σε μία ευθεία γραμμή 25 περίπου χιλιομέτρων, ανάμεσα στις όχθες της Τριχωνίδας και στους πρόποδες του Αράκυνθου. Ενώ οι υπόλοιπες 6 κοινότητες είναι χτισμένες στις πλαγιές του Αράκυνθου και αποτελούν την λεγόμενη ορεινή Μακρυνεία.

Τα χωριά που είναι χτισμένα κατά μήκος της λίμνης είναι τα εξής Ζευγαράκι, Κάτω Κεράσοβο, Παπαδάτες, Ματαράγκα, Γραμματικού, Γαβαλού, Τριχώνιο, Άγιος Ανδρέας, Δαφνιάς, Καψωράχη, Κάτω Μακρυνού, Πάμφιο, Σιταράλωνα, ενώ αυτά που είναι χτισμένα στις πλαγιές του Αράκυνθου είναι Μεσάριστα, Λιθοβούνι, Άνω Μακρυνού, Άνω Κεράσοβο, Καλούδι, Ποταμούλα.

Θα αναφέρουμε αναλυτικά ορισμένα από τα παραπάνω χωριά που είναι πιο αναπτυγμένα λόγω της γεωγραφικής τους θέσης που τους επιτρέπει να εκμεταλλεύονται τους πόρους της λίμνης και τον αρκετά εύφορο κάμπο που βρίσκεται γύρω απ' αυτή.

Ζευγαράκι. (1). Μέχρι το 1912 υπάγονταν στον δήμο Ωλενείας, αργότερα αναγνωρίστηκε σαν κοινότητα. Βρίσκεται σε υψόμετρο 52μ και έχει έκταση 15000 στρ, που είναι ημιορεινή και κατανέμεται σε 5000 στρ καλλιεργούμενης έκτασης, 5000 στρ βοσκοτόπι και 5000 στρ δασώδες εκτάσεις. Έχει επίσης αναπτυγμένη κτηνοτροφία.

Παπαδάτες.(2). Έχει έκταση 12 τχ μέσω σταθμικό υψόμετρο 90μ, το έδαφός της είναι πεδινό και καλύπτεται από 4.000 στρ καλλιεργούμενες εκτάσεις, 4500 στρ βοσκοτόπια, 1500στρ δασώδεις εκτάσεις και 1300στρ από σπίτια, δρόμους, βράχια, νερά.

-----
1. εγκυκλοπαίδεια υδρία, εταιρεία ελληνικών εκδόσεων Α.Ε Σελ 412, τόμος 25

2 εγκυκλοπαίδεια υδρία , εταιρεία ελληνικών εκδόσεων ΑΕ σελ 456, τόμος 42

Ματαράγκα. (1). Έχει έκταση 28 τμ, μέσω σταθμικό υψόμετρο 100μ, το έδαφος της είναι ημιορεινό και καλύπτεται από 6.600 στρ καλλιεργούμενες εκτάσεις, 6700στρ από βοσκότοπους, 11000στρ από δασώδεις εκτάσεις και 3700στρ από σπίτια, δρόμους, βράχια, νερά. Στην κοινότητα ανήκαν και τα χωριά, Παλαιοπλάτανος, και Χασάνακα. Σήμερα της ανήκουν τα χωριά: Ματαράγκα, Αγία Μαρίνα και Παλαιοπλάτανος. Είναι το χωριό που συγκεντρώνει τις πιο πολλές υπηρεσίες όπως, Αγροτική Τράπεζα, Αστυνομία, Αγροτικό ιατρείο, ΟΤΕ, Ταχυδρομείο, Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών, Νηπιαγωγείο, Γυμνάσιο, Λύκειο και παιδικό σταθμό.

Γαβαλού. (2) Βρίσκεται στο βορειοανατολικό τμήμα της Επαρχίας. Βόρεια του χωριού εκτείνεται η λίμνη Τριχωνίδα και νότια το βουνό Αράκυνθος. Με οδικό δύκτιο συνδέεται με τα χωριά Γραμματικού, Τριχώνιο, Άγιος Ανδρέας. Έχει έκταση 30 τχ, μέσο σταθμικό υψόμετρο 87μ. το έδαφος της είναι ημιορεινό, καλύπτεται από καλλιέργειες καπνού, ελαιοδεντρών και ζωοτροφών 27% από βοσκοτόπους 64% και τα νερά της λίμνης Τριχωνίδας 9%. Σε αυτήν ανήκει επίσης και το χωριό Κουρτελαίικα.

Στην κοινότητα υπάρχουν 20 βιοτεχνίες - οικοτεχνίες, διάφορα μαγαζιά, σταθμό χωροφυλακής, ΟΤΕ, ΕΛΤΑ, Δασοκομείο, Συμβολαιογραφείο, Κοινοτική βιβλιοθήκη, Αγροτικό Ιατρείο, 4 σχολεία (Λύκειο, Γυμνάσιο, Δημοτικό, Νηπιαγωγείο), Γεωργικό Συνεταιρισμό και Ειρηνοδικείο.

---

1. Εγκυκλοπαίδεια υδρία, εταιρεία ελληνικών εκδόσεων ΑΕ, σελ 14, τόμος 38

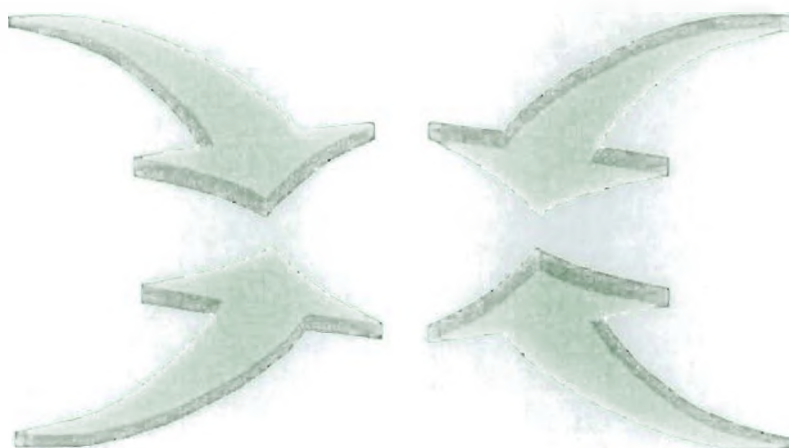
2. Εγκυκλοπαίδεια «Υδρία», εταιρεία ελληνικών εκδόσεων, σελ 268, τόμος 16.

Τελειώνοντας αξίζει ν' αναφέρουμε και ένα απ'τα χωριά της ορεινής Μακρυνείας, που σημειώνει και εξακολουθεί μέχρι τώρα να έχει την μεγαλύτερη ανάπτυξη απ' τα υπόλοιπα. Το χωριό αυτό είναι η Μεσάριστα (1) που είναι χτισμένη στις πλαγιές του Αράκυνθου. Περιλαμβάνει τα χωριά (οικισμούς) Καζανέικα, Παραδίσιο και Τσικιγιανέικα. Έχει έκταση 32τχ μέσω σταθμικό υψόμετρο 480μ, το έδαφος της είναι ορεινό και καλύπτεται από 4.500στρ καλλιεργούμενες εκτάσεις, 10.600στρ βοσκότοπους, 16.100στρ από δασώδεις εκτάσεις και 400στρ από σπίτια, δρόμους, βράχια και νερά.

1.Εγκυκλοπαίδεια «Υδρία», εταιρεία ελληνικών εκδόσεων, σελ 224, τόμος 38.

Κεφάλαιο 2

Ιστορική παρουσίαση και αρχαιότητες της περιοχής.

2.1 Ιστορική Αναδρομή (1)

Η Μακρυνεία έχει ένα πλουσιότατο παρελθόν, ιστορικό και πολιτιστικό, από τα πανάρχαια χρόνια μέχρι και σήμερα.

Θα ξεκινήσουμε απ'τους πρώτους κατοίκους των οποίων η ιστορία ξεκινάει απ'τους Νεολιθικούς χρόνους, και πρίν από το 2.500πχ, όπου δεν φαίνεται να είχε εγκατασταθεί πολύς λαός. Μετά το 2.600-2.000πχ παρουσιάζονται τα πρωτοελλαδικά φύλα, οι πρωτοέλληνες. Μεταγενέστερα κατά τη μετακίνηση των λαών στην περιοχή πρώτοι ήρθαν οι Ίωνες με αρχηγό τον Κέφαλο. Στη συνέχεια η χώρα καταλήφθηκε απ'τους Ίαντις και απ' τους Αιολείς. Σαν πρώτοι κάτοικοι μνημονεύονται από τον Όμηρο οι Κούροι ή Κουρήτες. Ύστερα απ' τους Ίαντες έφτασε στη χώρα αυτή ο Αιτωλός γιός του Ενδυμίωνα, Βασιλιά των Επιών της Ήλιδας (Ν. Ηλεία). Ο γενάρχης των Αιτωλών κατέκτησε τη χώρα ύστερα από σκληρούς αγώνες.

---

1. Από ομιλία του εκπαιδευτικού - κοινωνιολόγου Γαβριήλ Αλπέντζου στο Αναπτυξιακό συνέδριο Μακρυνείας 1990.

Η χώρα τώρα παίρνει το όνομα Αιτωλία και οι κάτοικοι ονομάζονται Αιτωλοί. Η μυθολογία των Αιτωλών είναι αρκετά πλούσια όπως και των άλλων περιοχών της Ελλάδας. Τον Αιτωλό διαδέχτηκαν τα παιδιά του Καλυδών και Πλευρών. Οι διάδοχοι αυτοί ήλθαν σε σύγκρουση και τελικά σαν πρώτος βασιλιάς της ενωμένης Αιτωλίας, μετά του Αιτωλό, ήταν ο απόγονος του Πλευρώνα, Αγήνορας. Ο γιος του Αγήνορα Παρθαώνας γέννησε τρεις γιους, τον Άγριο, τον Μελέαγρο και τον Οινέα. Μετεγενέστερα οι Αιτωλοί χωρίστηκαν σε φυλές με τα ονόματα Αγραίοι, Απέραντοι, Ευρυτάνες, Οφιονείς και Αιολείς. Η περιοχή της λίμνης Τριχωνίδας στην οποία αναφερόμαστε ανήκε στην Αιολίδα.

Οι πρώτοι αυτοί κάτοικοι της Αιτωλίας ασχολούνται με την γεωργία, την αλιεία και το κυνήγι. Οι Αιτωλοί ήταν ένας λαός πολεμιστής και κάτοχος της πολεμικής τέχνης.

Η γυναίκα στην Αιτωλία αναπλήρωνε τον άνδρα σε όλες τις εργασίες και τα καθήκοντα. Δεν είχε όμως δικαίωμα ψήφου, ούτε για συμμετοχή στη διοίκηση. Οι οικισμοί - πόλεις στην περίοδο αυτή δεν είχαν την υψηλή τεχνική και τελειότητα εκείνων των Αθηνών, των Μυκηνών κ.α. αξιόλογο κέντρο σπουδών δεν υπήρχε στην Αιτωλία, οι πλούσιοι και οι άρχοντες έστελναν τα παιδιά τους στην Αθήνα για να σπουδάσουν. Η θρησκεία των Αιτωλών ήταν θρησκεία πολεμικού λαού. Λάτρευαν την Αθηνά σαν θεά πολέμου και όχι της σοφίας, τον Απόλλωνα και την Άρτεμη, τον Ηρακλή σαν σύμβολο ανδρείας και τον Βάκχο τον θεό του ποτού. Λάτρευαν και τον Αχελώο σαν μια φοβερή και αδάμαστη απειλή.

Η γλώσσα των Αιτωλών σύμφωνα με τις γραφές ήταν ένα μίγμα της Αιολικής και Δωρικής διαλέκτου.

Η περιοχή της Αιτωλίας στην οποία υπάγονται η Αιολία, σημερινή Μακρυνεία, γνώρισε ιδιαίτερη άνθιση από το 350-217πχ. Αυτό οφείλονταν στην ίδρυση της Αιτωλικής Συμπολιτείας που ήταν η συνένωση όλων των οικισμών-πόλεων και επέτρεψε στους Αιτωλούς να κάνουν την πολιτική εμφάνισή τους στον Ελλαδικό χώρο. Εκτός απ' αυτό ήταν και αξιόλογη πολεμική δύναμη που τη ζητούσαν για σύμμαχο όλα τα Βασίλεια-χώρες της Ελλάδας και αποτελούσε το σοβαρότερο στρατιωτικό οργανισμό στην κεντρική και Νότια Ελλάδα. Αντίζηλος της Αιτωλικής Συμπολιτείας όμως ήταν η Αχαϊκή Συμπολιτεία. Το 220πχ αρχίζει μεταξύ τους συμμαχικός πόλεμος και η μεγάλη διαμάχη των Συμπολιτών. Στις πρώτες μάχες νικητές ήταν οι Αιτωλοί. Αργότερα οι Αχαιοί συμμαχούν με τους Μακεδόνες και τους Ακαρνάνες με αποτέλεσμα να νικήσουν τους Αιτωλούς και να προκαλέσουν μεγάλη καταστροφή στο Θέρμο, το πνευματικό και θρησκευτικό κέντρο των Αιτωλών, στην Μετάπα (σημερινός Άγιος Ανδρέας), στις Άκρες (σημερινές Παπαδάτες), στο Τριχώνιο (σημερινή Γαβαλού) και σε όλη την περιοχή της σημερινής Μακρυνείας. Η καταστροφή ήταν πολύ βαριά και απάνθρωπη και σήμανε την αρχή του τέλους της Αιτωλικής Συμπολιτείας.

Μετά την καταστροφή αυτή η Αιωλία μένει απομονωμένη για σχεδόν μια χιλιετηρίδα. Στην βυζαντινή περίοδο ανακινήθηκαν λίγο τα λιμνάζουσα νερά με τη θύελλα των Σταυροφοριών.

Η Αιτωλία παρουσιάζει κάποια ακμή στον κοινωνικό και θρησκευτικό τομέα. Σπουδαία μνημεία είναι τα βυζαντινά κάστρα και οι περίεργοι ναοί βυζαντινού ρυθμού και με πλούσια εικονογραφία.

Από το 800-1107μχ η Αιτωλία δοκιμάζεται από τις επιδρομές Σλάβων, Βουλγάρων και ιδιαίτερα των Νορμανδών.

Μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1453 η Αιτωλία σκλαβώνεται στους Τούρκους όπως και η υπόλοιπη Ελλάδα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην υπάρχει καμία εξέλιξη για πολλά χρόνια άρα και καμία σημαντική μαρτυρία.

Μετά την απευλεθέρωση της περιοχής απ'τους Τούρκους ιδρύθηκε με Β.Δ 7/7/1865 ο Δήμος Μακρυνείας(1) που περιλαμβάνει τα χωριά Γαβαλού Αλήμπεη ή Αλάμπεη, Αγία Παρασκευή, Άγιος Θωμάς, Άνω Μποτινού, Βάρκα, Βεργία (Ντεργιά), Γραμματικού, Γένεση της Θεοτόκου, Δεσποίνη, Ζάχαρη, Καλαμάκια, Καλύβια, Μακρινού, Καλφενίκιο, Κάτω Μποτινού, Καψοράχη, Κεράσοβο, Κερασοβήτικα, Ματαράγκα, Μεσάριστα, Μεταξιά, Μπερμπατιό, Μπουρλέσια, Παλαιοπαπαδάτες, Παλαιοπλάτανος, Παλαιοχώριο, Λίστα, Τριφυλλάκι, Σαντή, Χασάν - Αγά.

Ο Δήμος αυτός αρχικά είχε πρωτεύουσα τη Γαβαλού μετά την Ματαράγκα, και πάλι την Γαβαλού μέχρι την κατάργηση του Δήμου το 1912.

1.Εγκυκλοπαίδεια «Υδρία», εταιρεία ελληνικών εκδόσεων ΑΕ, σελ 251, τόμος 37.

Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας κέντρο της περιοχής ήταν η Γαβαλού. Τον καιρό εκείνο ήταν χτισμένη πάνω στο βουνό Αράκυνθος. Υπήρξε κέντρο της αρματολικής κίνησης του Ζυγού (Αράκυνθος). Από την Γαβαλού κατάγονται ο Αναστάσιος Δεληγιώργης, ο Μόσχος και ο μεγάλος καπετάνιος του 1821 Δημήτριος Μακρής. Σε αυτήν έγινε η γνωστή μάχη της Γαβαλούς μεταξύ των στρατευμάτων του Ομέρ Βρυώνη που πήγαιναν προς το Μεσολόγγι και των μεγάλων οπλαρχηγών του Ζυγού.

Η Γαβαλού εξακολουθεί ακόμα να είναι το κεντρικό και το πιο αναπτυγμένο χωριό της Μακρυνείας παρόλο που και κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (27,28,29 Ιουλίου 1943) ο γερμανικός στρατός κατοχής κατέστρεψε με φωτιά το 70% των σπιτιών της κοινότητας και εκτέλεσε πάρα πολλούς κατοίκους.

Το ίδιο βέβαια συνέβηκε και στα άλλα χωριά της Μακρυνείας, αλλά η καταστροφή δεν ήταν τόσο μεγάλη όπως στο εν λόγω χωριό.

2.2. Αρχαιότητες και ιστορικά μνημεία

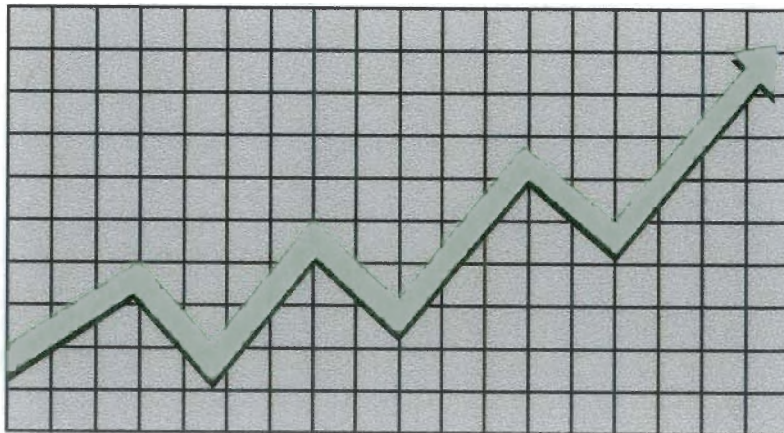
Σε ανεπίσημες ανασκαφές ή κατά τη διάνοιξη θεμελίων σπιτιών βρέθηκαν ένα πλήθος από πολύτιμα αντικείμενα που άλλα φυλάσσονται στα μουσεία Θέρμου, Αγρινίου, Πατρών και Αθηνών και άλλα δυστυχώς φυγαδεύτηκαν στο εξωτερικό.

Αυτή την στιγμή στο χώρο των Παπαδατών υπάρχουν ανοιχτά 810 αρχαιολογικά σημεία. Η εφορεία αρχαιοτήτων έχει απαγορεύσει στους κατοίκους την διάνοιξη θεμελίων και αυτό το βαθύκοπο όργωμα των αγρών ακόμα. Το Τριχώνιο ήταν η πιο σπουδαία και η πιο αρχαία πόλη της περιοχής. Εδώ σώζεται τμήμα απ' το αρχαίο υδραγωγείο ενώ οι ανασκαφές στα μέσα του αιώνα έφεραν στο φως τάφους και τύμβους με άφθονα ευρήματα. Στη βόρεια πλευρά του Αράκυνθου, τρία χιλιόμετρα απ' την Γαβαλού, βρίσκεται η ιστορική μονή Κατερινούς, ενώ ύστερα από πορεία δύο ωρών, στις δασωμένες πλευρές του Ζυγού, φτάνει κανείς δε ένα λάκκωμα με πυκνή βλάστηση και βράχια γύρω-γύρω. Είναι το γνωστό «Κελάκι» Γαβαλούς με την καλαίσθητη τοιχοδρομία. Εκεί κοντά στην θέση «Γούλας» σώζονται λείψανα της ακρόπολης της αρχαίας πόλης Τριχώνιο και στην εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής υπάρχουν το «λημέρι» του καπετάνιου του 1821, Δημήτρη Μακρή, που χτίστηκε το 1778, κι ακόμα το κρυφό σχολειό που δίδαξε ο Πατροκοσμάς (Κοσμάς ο Αιτωλός)

Ακόμα τέλος σώζονται κάποια απομεινάρια Ναών, κάστρων, οικιών, διοικητηρίων, νομισμάτων, επιγραφές, συγγράμματα αρχαίων και Νεοτέρων, εικόνες, εργαλεία, οικιακά σκεύη, σκεύη πολιτιστικά όπως λήκυνθοι, αμφορείς, αναθέματα, κοσμήματα κ.α.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

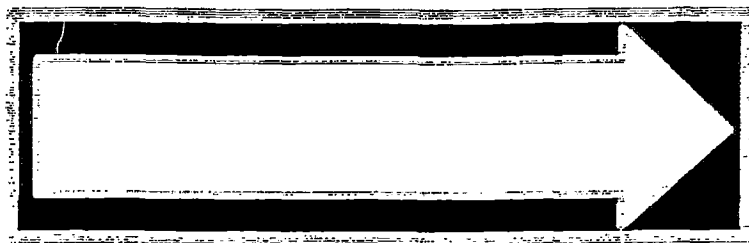

ΓΕΝΙΚΑ

Ο πληθυσμός είναι το υλικό από το οποίο συγκροτείται η κοινωνία. Σύμφωνα με τον Εμίλ Ντυρκέμ (1). «η κοινωνική ζωή εδράζεται σ' ένα υπόβαθρο που είναι καθορισμένο τόσο στην μορφή όσο και στο μέγεθός του. (το υπόβαθρο αυτό) συντίθεται από την μάζα των ατόμων που αποτελούν την κοινωνία, από τον τρόπο που (τα άτομα αυτά) είναι κατανομημένα στο χώρο, από τη φύση και την διαμόρφωση των κάθε λογής πραγμάτων που επηρεάζουν τις συλλογικές σχέσεις. Ανάλογα με το αν ο πληθυσμός έχει μικρότερο ή μεγαλύτερο μέγεθος, ανάλογα με το αν είναι συγκεντρωμένος στις πόλεις ή διασπαρμένος στην ύπαιθρο, ανάλογα με τον τρόπο που είναι χτισμένες οι πόλεις και τα σπίτια, ανάλογα με το πόσο περιορισμένος ή εκτεταμένος είναι ο χώρος που καταλαμβάνει μια κοινωνία, ανάλογα με τις αρτηρίες επικοινωνίας που την διατρέχουν κ.λ.π. διαφέρει και το κοινωνικό υπόβαθρο. Έτσι για τον Ντυρκέμ ο πληθυσμός κατέχει εξέχουσα θέση ανάμεσα στα εξωτερικά εκείνα στοιχεία που συνθέτουν την χαρακτηριστική μορφή ενός συγκεκριμένου κοινωνικού συνόλου σε δεδομένο τόπο και χρόνο, και που προσδιορίζουν το είδος και το «περιεχόμενο» των συγκεκριμένων κάθε φορά κοινωνικών σχέσεων.

---

1. Βλέπε , Δ.Γ. ΤΣΑΟΥΣΗ, «ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ», Έκδοση GUTENBERG, Αθήνα 1997, σελ 9.

Κεφάλαιο 1

Η εξέλιξη του πληθυσμού

1.1. Πραγματικός και νόμιμος πληθυσμός της περιοχής.

Ορισμός και έννοια.

Πραγματικός πληθυσμός ορίζεται το σύνολο των ατόμων τα οποία βρίσκονται σε μία περιοχή κατά την ημέρα της απογραφής είτε κατοικούν μόνιμα εκεί, είτε διαμένουν προσωρινά.

Νόμιμος πληθυσμός ορίζεται το σύνολο των ατόμων τα οποία είναι δημότες ενός Δήμου ή μίας κοινότητας ανεξαρτήτως του τόπου που βρισκόντουσαν κατά την ημέρα της απογραφής.

Στο κείμενο αυτό θα εξετάσουμε την πορεία του πληθυσμού κατά την 30ετία 1961-1991. Με βάση τον πίνακα 11 προκύπτει πως ο πληθυσμός της περιοχής μας ακολούθησε συνεχής πτωτική εξέλιξη, πράγμα που σημαίνει ότι ο ρυθμός μείωσης παρέμεινε σχετικά σταθερός, χωρίς να φαίνονται σημάδια ανάκαμψης όπως συμβαίνει για το σύνολο των περιοχών του Νομού όπου οι τάσεις έχουν ανατραπεί υπέρ μιας πληθυσμιακής ανάκαμψης ή στασιμότητας.

Σε ότι αφορά την εξέλιξη του πληθυσμού κατά κοινότητα, από τον ίδιο πίνακα φαίνεται πως από το σύνολο των 19 κοινοτήτων της περιοχής μόνο οι κοινότητες : Άνω Κεράσοβο, Καλούδι, Κάτω Κεράσοβο, Πάμφιο και Παπαδάτες παρουσίασαν κάποια ελάχιστη πληθυσμιακή αύξηση ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της τελευταίας 10ετίας 1981-1991. Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι τα πεδινά χωριά τα οποία βρίσκονται κοντά στην πύλη του Αγρινίου σημείωσαν μικρότερη μείωση σε σχέση με τα ορεινά και απομακρυσμένα χωριά της περιοχής.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

πίνακας 1.1

πραγματικός πληθυσμός

Νόμιμος πληθυσμός

κοινότητα	1961	1971	1981	1991	αυξο μείω -ση % 1961 1991	1961	1971	1981	1991
Αγ Ανδρέας	1104	1028	921	829	- 25%	1.13 2	1287	1375	1257
1.Αγ Άνδρέας	1012	968	883	758					
2.Άνω Μετάπα	92	60	38	71					
Άνω Κεράσοβο	787	627	478	511	- 35%	989	865	820	726
1.Άνω κεράσοβο	628	542	441	465					
2.Δάφνη	78	46	26	10					
3.Κλήμα	81	39	11	16					
Γαβαλού	1832	1628	1447	1376	- 25%	2109	2087	2166	1971
1.Γαβαλού	1624	1446	1370	1303					
2.κουρτελάικα	208	182	107	73					
Γραμματικού	1216	1107	1104	1037	- 15%	1398	1405	1560	1467
Δαφνιάς	517	468	432	403		634	635	724	609
1.Δαφνιάς	469	444	422	400	- 22%				
2.Παλαιοζεύγαρο	48	24	10	3					
Ζευγαράκι	1144	1164	1082	1047		1287	1362	1525	1395
1.ζευγαράκι	829	947	832	908	-8%				
2.Άνω ζευγαράκι	315	217	158	107					
3.Καμαρετσαίικα	0	0	92	32					

Πίνακας 1.1 συνέχεια.

Πραγματικός πληθυσμός

Νόμιμος πληθυσμός

	1961	1971	1981	1991	αύξο μείω ση% 1961 -91	1961	1971	1981	1991	
Ματαράγκοι	2379	2241	2160	2057	-13%	2835	2709	2937	2726	
1.Ματαράγκοι	2080	2070	2034	1901						
2.Αγ.Μαρίνα	146	137	115	118						
3.Παλιάνος	153	153	34	11	38					
Μεσάριστα	823	654	654	500	455	-45%	945	872	734	647
1.Μεσάριστα	503	459	459	371	356					
2.Καζανάικα	79	79	79	63	46					
3.Παραδείσι	59	59	49	16	14					
4.Τσιλιγιανάικα	182	182	67	50	39					
Πάμπιο	183	183	153	132	157	-14%	249	197	236	184
Παπαδάτες	1888	1888	1699	1600	1733	-8%	2235	2285	2418	2330
1.Παπαδάτες	1888	1888	1699	1600	1709					
2.Πολαίικα	0	0	0	0	24					
Ποταμούλα	136	136	83	42	51	-62%	160	148	107	152
Σιταράλωνα	673	673	507	412	333	-50%	793	768	743	633
1.Σιταράλωνα	651	651	507	412	333					
2.Μορόσκοβο.	22	22	0	0	0					
Τριχώνιο	371	371	378	343	325	-12%	448	758	535	526

πηγή: ΕΣΥΕ.

1.2 ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΜΕΓΑΛΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ

Ο πίνακας 1.2 παρουσιάζει την κατανομή του πληθυσμού κατά μεγάλες ομάδες ηλικιών, όπως αυτή προκύπτει από τις αντίστοιχες απογραφές πληθυσμού το 1981-1991.(δεν αναφερόμασε σε προηγούμενες απογραφές λόγω έλλειψης στοιχείων της Ε. Σ. Υ.Ε.).

-Ο Συνολικός πληθυσμός της ομάδας των ηλικιών 0-18 ετών των κοινοτήτων έδειξε σημαντική μείωση (11,5%) στην δεκαετία αυτή.

-Ο συνολικός πληθυσμός της ομάδας των ηλικιών 19-64 ετών έδειξε επίσης μείωση σε μικρότερο όμως ποσοστό (2,5%) την ίδια δεκαετία.

-Αντίθετα ο συνολικός πληθυσμός της ομάδας των ηλικιών από 65 και άνω έδειξε σημαντική αύξηση (17%)

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι έχουμε μείωση των ατόμων νεαρής ηλικίας και αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων ατόμων.

1.3 Φυσική κίνηση του πληθυσμού (Γεννήσεις - Θάνατοι)

Η γεννητικότητα.

Η γεννητικότητα είναι η διαδικασία βιολογικής ανανέωσης του πληθυσμού και ειδικότερα ορίζει την συχνότητα των γεννήσεων ενός πληθυσμού.

Η γεννητικότητα των γυναικών ενδιαφέρει όχι μόνο τις ίδιες και τις οικογένειες τους, αλλά και τις κοινωνίες στις οποίες ανήκουν. Οι παράγοντες που επιδρούν στη διαφοροποίηση της πραγματικής γονιμότητας διαφέρει κατά τόπο και χρόνο. Το ποσοστό γεννήσεων μπορεί να μεταβάλλεται από διαφοροποιήσεις στη διάρθρωση του πληθυσμού κατά ηλικία, την οικογενειακή κατάσταση, την ηλικία συνάψεως γάμου κτλ

Εκτός όμως από τους οικογενειακούς παράγοντες είναι το γεγονός ότι η εξελικτική πορεία των κοινωνιών όπως κατευθύνεται από τις επιδράσεις ορισμένων παραγόντων, συντελεί στην μείωση της γεννητικότητας. Σημαντικά συμβάλλουν σε τούτο η πτώση της θνησιμότητας, οι πρόοδοι στον τομέα της υγείας και της μορφώσεως, η άνοδος του βιοτικού επιπέδου, οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις, οι μετακινήσεις του εργατικού δυναμικού απ'τον γεωργικό τομέα σε άλλους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, η αστικοποίηση, η μεγαλύτερη επικοινωνία μεταξύ των πληθυσμών, η ευρύτερη συμμετοχή των γυναικών στην οικονομική δραστηριότητα.

Η θνησιμότητα.

Θνησιμότητα είναι η διαδικασία της φθοράς (θανάτου) του πληθυσμού και δηλώνει τη συχνότητα των θανάτων σε ένα κοινωνικό σύνολο, μια χρονική στιγμή. Οι κυριότεροι παράγοντες που επηρεάζουν την θνησιμότητα είναι η κλίμακα, το φύλο, οι μεταβολές των κλιματολογικών συνθηκών, ο τόπος διαμονής του (πόλη - επαρχία), η οικογενειακή κατάσταση, το επάγγελμα κτλ.

Με βάση τα παραπάνω και σύμφωνα με τον πίνακα 1.3 ο οποίος περιέχει δειγματοληπτικά στοιχεία από δύο κοινότητες της περιοχής προκύπτει ότι έχουμε μείωση του επιπέδου γεννητικότητας με κάποιες μικρές αυξήσεις ορισμένες χρονιές και κάποια σχετικά σταθερή πορεία στο επίπεδο θνησιμότητας.

Κοινότητα ΜεσάρισταςΚοινότητα Κ.Μακρυνούς

Έτη	θάνατοι	Γεννήσεις	Γάμοι	θάνατοι	Γεννήσεις	Γάμοι
1971	5	9	7	6	6	7
1972	8	2	5	7	9	3
1973	7	5	5	2	10	12
1974	6	3	4	7	3	1
1975	6	2	4	4	10	4
1976	3	4	6	8	8	7
1977	10	1	8	10	5	4
1978	8	3	5	9	5	3
1979	5	5	6	6	3	5
1980	9	2	5	13	3	7
1981	6	5	5	8	2	5
1982	4	4	9	3	3	12
1983	6	2	4	10	5	5
1984	5	3	2	6	0	4
1985	3	1	6	10	1	7
1986	3	3	6	7	3	2
1987	12	3	6	11	2	5
1988	6	4	3	10	0	2
1989	8	3	3	18	1	4
1990	4	1	2	11	4	3
1991	4	2	5	9	3	4
1992	9	3	3	16	2	3
1993	7	1	2	18	5	7
1994	8	2	3	9	2	5
1995	5	3	4	12	3	1
1996	5	2	1	7	3	7
1997	7	2	3	11	4	4

πηγή: κοινότητα Μεσάριστας, κοινότητα Μακρυνούς.

Κεφάλαιο 2

Διάρθρωση του πληθυσμού με βάση την απασχόληση.

2.1 οικονομικά ενεργός πληθυσμός.

Ορισμός.

Οικονομικά ενεργός πληθυσμός ή παραγωγικός καλείται ο πληθυσμός ο οποίος μπορεί να λαμβάνει μέρος στην παραγωγική διαδικασία.

Στον πίνακα 2.1 δίδετε ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της περιοχής κατά κοινότητα και ο μη ενεργός πληθυσμός την δεκαετία 1981-1991. Από κει προκύπτει πως έχουμε σημαντική μείωση του ενεργού πληθυσμού (25%) η οποία συνεπάγεται με αύξηση του ποσοστού του μη ενεργού πληθυσμού (17%).

Στον πίνακα 2.2 δίνετε ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός διαχωριζόμενος σε απασχολούμενους και ανέργους. Παρατηρούμε πως την δεκαετία 81-91 μειώνεται το σύνολο των απασχολουμένων, ενώ αντίθετα αυξήθηκε το σύνολο των ανέργων.

Πίνακας 2.1.

κοινότητα	Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός		Οικονομικά Μη Ενεργός Πληθυσμός	
	1981	1991	1981	1991
Αγ. Ανδρέας	360	280	561	549
Ανω	150	180	328	331
Κεράσοβο				
Γαβαλού	830	457	617	919
Γραμματικού	580	500	524	537
Ζευγαράκι	500	480	582	567
Καλούδι	110	182	270	315
Κ. Κεράσοβο	230	225	378	398
Κ. Μακρυνού	450	337	437	515
Καφοράχη	150	163	235	207
Λιθοβούνι	140	51	111	153
Μακρυνού	210	136	215	281
Ματαράγκα	1070	783	1090	1274
Μεσαρίστα	130	127	370	328
Πάμφιο	90	69	42	88
Παπαδάτες	970	665	630	1068
Ποταμούλα	40	26	2	25
Σιταράλωνα	300	88	112	245
Τριχώνιο	210	97	133	228
Δαφνιάς	190	178	242	225
ΣΥΝΟΛΑ	6.710	5.024	6.879	8.253

πηγή : ΕΣΥΕ

Πίνακας 2.2

19811991οικονομικά ενεργός πληθυσμός   οικονομικά ενεργός πληθυσμός

κοινότητα	Σύνολο	απασχολ ούμενοι	Ανεργοί	Σύνολο	Απασχολ ούμενοι	Ανεργοί
Αγ. Ανδρέας						
Αρεν.	230	230	0	215	202	13
Θηλεις	130	130	0	65	56	9
Ανω Κεράσοβο						
Αρεν	150	150	0	156	154	2
Θηλεις	0	0	0	24	18	6
Γαβαλού						
Αρρεν	530	500	30	339	323	16
Θηλεις	300	290	10	118	112	6
Γραμματικού						
Αρρεν	270	263	7	278	265	13
Θήλεις	310	307	3	222	218	4
Δαφνιάς						
Αρρεν	160	160	0	98	97	1
Θήλεις	30	30	0	80	76	4
Ζευγαράκι						
Αρρεν	320	285	35	314	284	27
Θηλεις	180	175	5	166	154	12
Λιθοβούνι						
Αρρεν	70	64	6	41	41	0
Θηλεις	70	65	5	10	9	1

πίνακας 2.2

1981
οικονομικά ενεργός πληθυσμός

1991
οικονομικά ενεργός πληθυσμός

κοινότητα	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι
Κ. Κεράσοβο						
Αρρεν	160	160	0	172	153	19
Θήλεις	70	70	0	53	43	10
Κ. Μακρυνού						
Αρρεν	270	262	8	205	190	15
Θήλεις	180	178	2	132	122	10
Καγοράχη						
Αρρεν	120	100	20	112	105	7
Θήλεις	30	20	10	51	47	4
Μακρυνού						
Αρρεν	170	170	0	102	99	3
Θήλεις	40	40	0	34	31	3
Ματαράγκα						
Αρρεν	620	597	23	566	510	50
Θήλεις	450	443	7	217	201	16
Μεσάριστα						
Αρρεν	110	110	0	119	110	9
Θήλεις	20	20	0	8	8	0
Παπαδάτες						
Αρρεν	570	570	0	486	445	41
Θήλεις	400	400	0	179	151	28

πίνακας 2.2

1981
οικονομικά ενεργός πληθυσμός

1991
οικονομικά ενεργός πληθυσμός.

Κοινότητα	Σύνολο	Απασχο- λούμενοι	Άνεργοι	Σύνολο	Απασχο- λούμενοι	Άνεργοι.
Ποταμούλα						
Άρρεν	20	20	0	17	17	0
Θήλεις	20	20	0	9	9	0
Τριχώνιο						
Άρρεν	100	100	0	76	75	1
Θήλεις	110	110	0	21	15	6
Καλούδι						
Άρρεν	70	70	0	130	106	24
Θήλεις	40	40	0	52	38	14
Πάμφιο						
Άρρεν	50	50	0	38	38	0
Θήλεις	40	40	0	31	30	1
Σιταράλωνα						
Άρρεν	170	153	17	67	62	5
Θήλεις	130	122	8	21	14	7

2.2 Διάρθρωση πληθυσμού (ημιαστικός - αγροτικός)

Στον πίνακα 2.3 παρουσιάζεται η διάρθρωση και η εξέλιξη του πληθυσμού της περιοχής σύμφωνα με τις τέσσερις τελευταίες απογραφές από 1961-91. Από την εξέταση των στοιχείων προκύπτει ότι ο ημιαστικός πληθυσμός παρουσίασε συνεχή πτωτική πορεία και η μείωσή του φτάνει το ποσοστό του 14%.

Ο αγροτικός πληθυσμός επίσης παρουσίασε πτωτική πορεία με την αξιοσημείωτη μείωση την δεκαετία 71-81 που είχε ποσοστό μείωσης 22,5% σε σχέση με το ποσοστό μείωσης 5,5% της δεκαετίας 61-71 και το 3% της δεκαετίας 81-91. Η συνολική μείωση της ανέρχεται στο 29%

πίνακας 2.3

	1961	1971	1981	1991
ημιαστικός πληθυσμός	7243	6732	6289	6213
Αγροτικός πληθυσμός	9929	9393	7280	7064
ΣΥΝΟΛΟ	17.169	16125	13.569	13277

πηγή Ε.Σ.Υ.Ε.

2.3 Κατανομή του πληθυσμού στους διάφορους τομείς απασχόλησης

Στον πίνακα 2.4 δείχνουμε τους διάφορους τομείς στους οποίους απασχολείται ο πληθυσμός της περιοχής κατά την δεκαετία 1981-91.

-Στον πρώτο τομέα που είναι η Γεωργία - Κτηνοτροφία - Αλιεία σημειώθηκε μια σημαντική μείωση του ποσοστού -45%

-Ο δεύτερος τομέας της Βιομηχανίας - οικοδόμοι παρουσιάζει και αυτός μια μικρή όμως μείωση του ποσοστού 3,5%

-Ο τρίτος τομέας του εμπορίου παρουσιάζει σημαντική αύξηση του ποσοστού 34%

-Τέλος υπάρχει μια στήλη με άτομα τα οποία δεν δήλωσαν και τα οποία αυξήθηκαν κατά την απογραφή του 1991 με ποσοστό 54%

Συμπεραίνουμε λοιπόν πως ο πληθυσμός της περιοχής που κατά κύριο λόγο χαρακτηρίζεται ως αγροτική, αρχίζει να αναζητά εργασία και σε άλλους τομείς πέρα απ' την γεωργία και κτηνοτροφία.

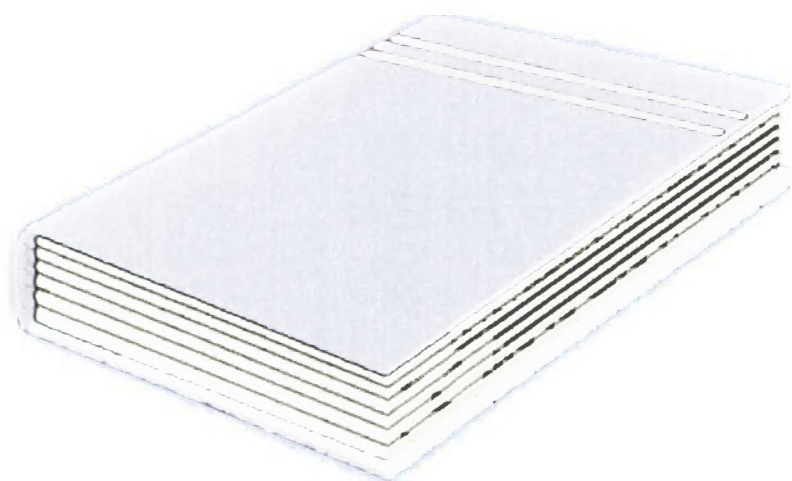
Φυσικά η μείωση αυτή του ποσοστού της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, οφείλεται και στην γενικότερη μείωση του πληθυσμού, συν ότι οι νέοι ζητούν εργασία και καταφεύγουν προς τα αστικά κέντρα.

Πίνακας 2.4

	1981	1991
Γεωργία- Κτηνοτρ/ Αλιεία	5.290	2.920
Βιομηχ. Οικοδομ.	440	423
Εμπόριο	680	1.031
Δεν δήλωσαν	300	662
ΣΥΝΟΛΟ	6.710	4.636

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΣΤΗΡΙΖΟΥΝ**

Κεφάλαιο 1

Γεωργική παράδοση του τόπου.

Η Μακρυνεία από παλαιωτάτων χρόνων χαρακτηρίζετε καθαρά αγροτική περιοχή. Από στοιχεία που έχουμε βλέπουμε πως οι πρώτοι κάτοικοι που εγκαταστάθηκαν, σαν κύρια ασχολία είχαν το κυνήγι, το ψάρεμα και τη γεωργία(1). Πότε στην περιοχή δεν είχαμε ιδιαίτερη ανάπτυξη του εμπορίου και της βιοτεχνίας. Με την πάροδο του χρόνου η περιοχή είχε κάποια ανάπτυξη άλλη μόνο στον τομέα της γεωργίας, ενώ θα μπορούσε να δραστηριοποιηθεί ενεργά και σε άλλους τομείς, που δυστυχώς δεν δόθηκε η σημασία που θα έπρεπε.

---

1. Από ομιλία του κοινωνιολόγου - εκπαιδευτικού Γαβριήλ Αλπέντζου στο αναπτυξιακό συνέδριο της Μακρυνείας το 1990

Υστερα από την απελευθέρωση της περιοχής από τους Τούρκους και την διανομή της γης το 1860 - 1870, βλέπουμε ότι υπάρχει μια πληθώρα από καλλιέργειες. Τότε παρήγαγαν σιτηρά, όσπρια, καλαμπόκια, τριφύλλια, ελιές και καπνά. Ωστόσο σημαντική μερίδα των κατοίκων ασχολιόντουσαν και με την κτηνοτροφία. Από το 1960 και μετά βλέπουμε σταδιακή μείωση των υπολοίπων καλλιεργειών και αύξηση της καπνοκαλλιέργειας.

Φτάνοντας στο 1980 ο καπνός είναι ποια, η κύρια απασχόληση, ενώ οι άλλες καλλιέργειες έχουν μειωθεί στο ελάχιστο τόσο, ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες της κάθε οικογένειας.

Αυτό ισχύει μέχρι και σήμερα, δηλαδή ο καπνός αποτελεί το προϊόν στο οποίο στηρίζετε η τοπική οικονομία. Σημαντική επίσης θέση κατέχει η κτηνοτροφία και η ελαιοπαραγωγή

Το γεγονός ότι ο καπνός είναι η κύρια καλλιέργεια οφείλετε στο ότι το έδαφος τόσο το πεδινό όσο και το ορεινό δεν είναι πολύ γόνιμο ώστε να αποφέρουν κέρδη, ενώ ο καπνός ευδοκιμεί και σε εδάφη λιγότερο εύφορα.

Από τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα μιας καθαρά καπνοπαραγωγικής περιοχής που θα μπορούσε όμως να έχει αναπτύξει και άλλους τομείς, αφού είχε προοπτικές και πηγές δυστυχώς ανεκμετάλλευτες. Το όρος Αράκυνθος και η λίμνη Τριχωνίδα είναι δύο πηγές που θα μπορούσαν να φέρουν πλούτο στην περιοχή, δημιουργώντας κάποια εργοστάσια ξυλείας ή κάποια ιχθυοτροφεία κ. α.

Τελειώνοντας αξίζει να αναφέρουμε ότι ορισμένα νοικοκυριά ειδικά στα πεδινά χωριά εκτός από την παραγωγή καπνού, ασχολούνται και με άλλα επαγγέλματα όπως : ξυλουργοί, επιπλοποιοί, ψαράδες, ιδιοκτήτες κάποιων καταστημάτων και τεχνίτες. Κάποιοι άλλοι εργάζονται σε κάποιες υπηρεσίες όπως Τράπεζα, Ταχυδρομείο, Ο.Τ.Ε., Συνεταιρισμούς της περιοχής μας, αλλά και στις δύο κοντινές πόλεις το Αγρίνιο και το Μεσολόγγι.

Κεφάλαιο 2.

Προέλευση του καπνού και ο τρόπος παραγωγής του.

Υπάρχουν πολλές απόψεις για την προέλευση της ονομασίας TOBAC, TOBACCO ή TABACCO, με την οποία είναι γνωστός ο καπνός στις περισσότερες χώρες του κόσμου. Κατά την μία άποψη έτσι ονόμαζαν το φυτό οι Ιθαγενείς της Αμερικής, οι οποίοι συνήθιζαν να καίνε φύλλα καπνού σε καπνοσύραγγες από ξύλο (πίπες) και να ρουφούν τον καπνό.

Σύμφωνα με άλλη άποψη ο καπνός πήρε την ονομασία του από την πόλη TOBACCO του νησιού του Αγίου Δομήνικου, όπου οι πρώτοι Ισπανοί θαλασσοπόροι είδαν και γνώρισαν τη χρήση του καπνού.

Για πρώτη φορά στην Ευρώπη παρουσιάστηκε το 1492 από τον Χριστόφορο Κολόμβο, σαν δώρο προς τους Βασιλείς της Ισπανίας από το Νέο Κόσμο.

Η καλλιέργεια του καπνού έφθασε στην Ελλάδα από τον Πόντο και από τα παράλια της Μικράς Ασίας (1). Στην αρχή καλλιεργήθηκε στην Ανατολική Μακεδονία και στη συνέχεια διαδόθηκε και στις υπόλοιπες περιοχές της χώρας. Για το πότε εμφανίστηκε για πρώτη φορά στη χώρα μας ιδιαίτερα στην περιοχή μας η καλλιέργεια του καπνού, δεν ξέρουμε ακριβώς αλλά από σημαντικά ιστορικά στοιχεία βλέπουμε ότι η καλλιέργεια είχε ιδιαίτερη άνθιση τον 18^ο και 19^ο αιώνα.

Ο καπνός είναι φυτό μονοετές. Η διαδικασία παραγωγής του ξεκινάει τον Φεβρουάριο και τελειώνει τον Οκτώβριο.

Ο καλλιεργητής αφού έχει συλλέξει τους σπόρους από τα φυτά της προηγούμενης χρονιάς κατά το μήνα Φεβρουάριο, τον τοποθετεί σε σπορεία, όπου φυτρώνει ο σπόρος και το φυτό αναπτύσσεται. Αυτό γίνεται γιατί ο σπόρος του καπνού είναι πολύ μικρού μεγέθους και δεν μπορούμε να τον σπείρουμε στον Αγρό. Αφού όμως το φυτό αναπτυχθεί και φτάσει στους 10-15 πόντους περίπου, το μεταφυτεύουμε στο χωράφι κατά τον μήνα Απρίλιο. Για να φτάσει το φυτό να είναι έτοιμο ούτως ώστε να αρχίσει η συλλογή των φυτών απαιτούνται και κάποιες άλλες διαδικασίες όπως : σκάλισμα, πότισμα και συχνά ραντίσματα με διάφορα φυτοφάρμακα για την αποφυγή ασθενειών. Στα μέσα Ιουνίου ξεκινάει η συλλογή των φύλλων του καπνού. Η συλλογή γίνεται τμηματική συγχρόνως με την ωρίμανση. Κάθε συλλογή περιλαμβάνει 4-5 φύλλα που λέγεται κοινός «χέρι». Η συλλογή ολοκληρώνεται σε 4-5 «χέρια». Όταν τελειώσει η συλλογή και η όλη επεξεργασία που απαιτεί περίπου δύο μήνες αρχίζει το τελικό στάδιο και ο καπνός είναι έτοιμος για να πουληθεί. Όλα αυτά βέβαια διαφέρουν λίγο από ποικιλία σε ποικιλία , πράγμα που θα εξηγήσουμε αμέσως παρακάτω.

---

1. ΒΛΕΠΕ, ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ «1^ο Επιστημονικό συνέδριο για τον καπνό 4-6 Νοεμβρίου 1994 ΑΓΡΙΝΙΟ», Έκδοση Θεσσαλονίκη 1995

Οι ποικιλίες που παράγονται στην Μακρυνεία είναι τα Μυρωδάτα Αγρινίου και τα Βιρτζίνια. Όλα όσα αναφέρουμε παραπάνω ισχύουν για τα Μυρωδάτα. Τα Βιρτζίνια παρουσιάζουν ορισμένες διαφοροποιήσεις στον τομέα της συλλογής, της αποξήρανσης και της δεματοποίησης.

Η συλλογή γίνεται μια φορά την εβδομάδα και πάντα σε μεγάλες ποσότητες αφού συνεταιρίζονται δύο και τρεις οικογένειες μαζί. Ενώ τα μυρωδάτα συλλέγονται σε καθημερινή βάση υπό την μορφή οικογενειακής εκμετάλλευσης.

Η αποξήρανση στα Βιρτζίνια γίνεται αφού τα φύλλα μπουν σε ειδικές θήκες και τοποθετηθούν σε φούρνους θερμαινόμενους με ηλεκτρικό ρεύμα. Αντίθετα τα Μυρωδάτα μπαίνουν σε ξηραντήρια σκεπασμένα με νάιλον υπό την μορφή αρμαθών(1) και ξηραίνονται με την ηλιακή ενέργεια.

Τέλος η δεματοποίηση στα Βιρτζίνια γίνεται αμέσως μόλις βγουν από τους φούρνους. Στα μυρωδάτα γίνεται το Φθινόπωρο όταν οι καιρικές συνθήκες το επιτρέπουν (μεγάλη ατμοσφαιρική υγρασία).

---

1. Η ταξινόμηση των φύλλων μετά τη συλλογή με τη βοήθεια αρμαθιαστικών μηχανών

Κεφάλαιο 3.

Καπνική πολιτική και η επιρροή της στην οικονομία της περιοχής.

3.1. Πολιτική καπνού μέχρι τα μέσα του 1950.

Η αγροτική πολιτική για τον καπνό έχει μακριά ιστορία στην Ελλάδα. Ο καπνός είναι πολύ ευαίσθητος στις συνθήκες κάτω από τις οποίες παράγεται. Ο καπνός καλλιεργήθηκε σε μεγάλη έκταση στην Ελλάδα από την αρχή του αιώνα αυτού, χωρίς σοβαρό έλεγχο της Πολιτείας. Οι στόχοι του Παραγωγού αφορούσαν αυστηρά την μεγιστοποίηση της παραγωγής χωρίς ιδιαίτερο προβληματισμό για την ποιότητα. Το 1925 η Πολιτεία ίδρυσε τα πρώτα τρία τοπικά γραφεία για την «προστασία του καπνού» στο Βόλο, στην Καβάλα και στην Θεσσαλονίκη. Το 1930 ιδρύθηκε το Ινστιτούτο Καπνού της Δράμας από την ενοποίηση των τριών αυτών τοπικών γραφείων. Μέχρι τότε στην περιοχή μας δεν είχαμε κάτι παρόμοιο, παρά μόνο μετά από μία 20ετία τουλάχιστον με την ίδρυση του Εθνικού Οργανισμού Καπνού στο Αγρίνιο.

Την περίοδο μέχρι το 2^ο παγκόσμιο πόλεμο θεσπίστηκαν ορισμένοι νόμοι σχετικά με την παραγωγή και την πώληση του καπνού. Το 1945 η πολιτεία εισήγαγε το πρώτο σχέδιο επιδότησης για την βελτίωση της ποιότητας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών καπνών. Το 1952 η επιδότηση ήταν ένα ποσοστό επί της τιμής του καπνού.

Την περίοδο μέχρι το 1953 υιοθετήθηκε ένα σύστημα εγγυημένων τιμών απ' την Πολιτεία η οποία εξέδωσε διάφορα διατάγματα για την λειτουργία της αγοράς του καπνού και ίδρυσε ένα αυτόνομο οργανισμό για τον καπνό με κεντρικά και τοπικά γραφεία(1).

3.2. Πολιτική καπνού πριν την ένταξη της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή κοινότητα.

Η πολιτική πριν απ' την ένταξη της χώρας στην ευρωπαϊκή κοινότητα καθορίστηκε πάνω σε ορισμένους άξονες που συνοψίζονται ως εξής :

-Περιορισμοί παραγωγής. Κάθε παραγωγός έπρεπε να έχει άδεια παραγωγής καπνού. Οι ποικιλίες καπνού, οι εκτάσεις και οι περιοχές παραγωγής καθορίστηκαν απ' την πολιτεία.

-Σύστημα ποιοτικής ταξινόμησης. Η ποιοτική ταξινόμηση γινόταν ατομικά για κάθε παραγωγό και όχι σε σχέση με άλλους παραγωγούς της ίδιας περιοχής.

-Τιμές παρέμβασης. Πριν απ' την περίοδο εμπορίας, κάθε χρόνο η Πολιτεία ήταν υποχρεωμένη να ανακοινώνει τις τιμές παρέμβασης που δεν διέφεραν μεταξύ ποικιλιών, περιοχών και βαθμού ποιότητας.

Ι.ΕΥΘΑΛΙΑ ΔΗΜΑΡΑ - Δ.ΣΚΟΥΡΑΣ « Η καλλιέργεια του καπνού στην Ελλάδα» Εκδόσεις Ομβρος, Αθήνα 1997, σελ.57

-Άλλα μέτρα ήταν η στήριξη του εισοδήματος του καπνοπαραγωγού, δάνεια με χαμηλό επιτόκιο και επιδοτήσεις για κεφαλαιουχικές επενδύσεις (1).

3.3 Πολιτική καπνού μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή κοινότητα.

Το 1981 η Ελλάδα υιοθέτησε την Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) και την Πολιτική Καπνού της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η υιοθέτηση της κοινοτικής πολιτικής καπνού είχε ορισμένες επιδράσεις στην εθνική πολιτική καπνού εκείνης της εποχής. Με το κοινοτικό καθεστώς η Ελλάδα έπρεπε να καταργήσει οποιαδήποτε μορφή οικονομικής διάκρισης μεταξύ ποικιλιών για εξαγωγή και για εσωτερική κατανάλωση.

Η ποιοτική ταξινόμηση δεν υπήρχε στην κοινοτική πολιτική και η Ελλάδα διατηρεί το σύστημα. Το σύστημα της κοινότητας για τις τιμές καπνού ήταν παρόμοιο με το ελληνικό σύστημα και περιέχει :

-τιμές στόχου

-τιμές παρέμβασης

-επιδοτήσεις.

Οι τιμές στόχου ήταν η πρόβλεψη της κοινότητας για το ύψος των τιμών της αγοράς κατά την επόμενη περίοδο καλλιέργειας και εμπορίας.

1.ΕΥΘΑΛΙΑ ΔΗΜΑΡΑ - Δ. ΣΚΟΥΡΑΣ. «Η καλλιέργεια του καπνού στην Ελλάδα», Εκδόσεις Όμβρος - Αθήνα 1997, σελ.58

Οι τιμές παρέμβασης αρχικά ορίστηκαν στο 90% των τιμών στόχου, μειώθηκαν αργότερα στο 85% και τελικά στο 80% για ποικιλίες με πλεόνασμα. Οι τιμές παρέμβασης που προκύπτουν για τα δέματα καπνού εκτιμούνται με βάση την τιμή παρέμβασης για φύλλα καπνού συν τις δαπάνες επεξεργασίας και συσκευασίας.

Η επιδότηση ήταν ένας μηχανισμός στήριξης της αξίας του προϊόντος. Οι τιμές στόχου και παρέμβασης σταμάτησαν με την κατάργηση του μηχανισμού παρέμβασης το 1992. Η επιδότηση ισχύει μέχρι και σήμερα και είναι το ποσό της κοινοτικής στήριξης ανά κιλό παραγόμενου καπνού. Οι επιδοτήσεις διαφέρουν ανά ποικιλία καλλιεργούμενου καπνού. Η επιδότηση πληρώνεται στον έμπορο και όχι στον παραγωγό. Ο έμπορος είναι υποχρεωμένος να μεταβιβάσει την επιδότηση στον παραγωγό.

Το 1992 με κανονισμό που τροποποιήθηκε αργότερα με άλλο κανονισμό το 1995, η Ελλάδα εισήγαγε ένα σύστημα ποσοτώσεων στην παραγωγή καπνού. Με το σύστημα αυτό η Ε. Ο. Κ καθόρισε πόσους τόνους καπνό θα παρήγαγε η Ελλάδα με αποτέλεσμα να περιοριστεί η παραγωγή και να έχουμε σημαντική απώλεια σε αξία γεωργικού προϊόντος.

Επίσης στα μέσα της δεκαετίας του 80 άρχισε το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης της καλλιέργειας του καπνού. Αυτό συμπεριλάμβανε την μείωση της παραγωγής κάποιων ποικιλιών, την αύξηση κάποιων άλλων και την εισαγωγή κάποιων νέων ποικιλιών στον ελλαδικό χώρο.

Τέλος να αναφέρουμε ότι η Ε.Ο.Κ έχει κάποια σχέδια για την αναμόρφωση της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς του ακατέργαστου καπνού μετά το 1997 τα οποία δεν έχουν ψηφιστεί ακόμα (1).

3.4. Η αγορά του καπνού.

Το εμπόριο καπνού στην Ελλάδα αρχίζει τον Ιανουάριο και τελειώνει τον Μάιο, και αφορά την παραγωγή του προηγούμενου έτους. Μεταξύ του χρόνου παραγωγής και της περιόδου εμπορίας ο καπνός αποθηκεύεται από τον παραγωγό σε συνθήκες που δεν είναι πάντα κατάλληλες για τα φύλλα καπνού. Το εμπόριο καπνού βασίζεται σε συμβόλαια μεταξύ παραγωγών και εμπόρων που συμφωνούνται πριν απ' την καλλιεργητική περίοδο. Τα συμβόλαια μπορεί να συμφωνηθούν μεταξύ ενός αγοραστή (έμπορο καπνού) ή βιομηχάνου τσιγάρων και του καλλιεργητή καπνού.

Το συμβόλαιο περιέχει τρία σημαντικά στοιχεία :

-την τιμή που προσφέρει ο αγοραστής για τις διάφορες ποιότητες καπνού.

-την συγκεκριμένη χρονική στιγμή που ο αγοραστής θα μεταφέρει το προϊόν από την αποθήκη του παραγωγού στη δική του αποθήκη.

---

1. ΕΥΘΑΛΙΑ ΔΗΜΑΡΑ - Δ. ΣΚΟΥΡΑΣ. «Η καλλιέργεια του καπνού στην Ελλάδα». Εκδόσεις Ομβρος, Αθήνα 1997. σελ.59

-Μια υποκειμενική πρόβλεψη της ποιοτικής ταξινόμησης της παραγωγής καπνού.

Η ποιοτική ταξινόμηση του καπνού του παραγωγού βασίζεται στην υποκειμενική εκτίμηση του αγοραστή. Σε περίπτωση διαφωνίας μια ειδική επιτροπή του Εθνικού Οργανισμού Καπνού πραγματοποιεί μια ανεξάρτητη τελική εκτίμηση του προϊόντος. Ο καπνός αγοράζεται κυρίως από εμπόρους, από βιομηχάνους τσιγάρων και τον ελληνικό κρατικό μηχανισμό παρέμβασης, ο οποίος όμως σταμάτησε τη δράση του το 1991.

3.5 Ο καπνός στην Οικονομία της περιοχής.

Η καλλιέργεια του καπνού στην περιοχή είναι η πλέον αποδοτική. Σε αυτό συντελούν:

α) Ο οικογενειακός χαρακτήρας της εκμετάλλευσης και

β) Οι υψηλές τιμές του προϊόντος σε σχέση με άλλα αγροτικά προϊόντα που μπορούν να παραχθούν στην Μακρυνεία. Ουσιαστικά η οικονομία της περιοχής στηρίζεται στην καπνοκαλλιέργεια για τους εξής τρεις κυρίως λόγους :

α) Αντιπροσωπεύει το μεγαλύτερο ποσοστό του συνόλου των γεωργικών εκμεταλλεύσεων της περιοχής.

Β) Αξιοποιούνται και τα εδάφη μέσης και μέτριας γονιμότητας, (όχι ποτιστικά) κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, αποδίδονται προϊόντα υψηλής ποιότητας (τα ορεινά εδάφη)

γ) Αντικατάσταση της καπνοκαλλιέργειας με άλλες εξίσου αποδοτικές, δεν είναι δυνατή για λόγους κυρίως εδαφοκλιματικούς.

3.6 Επιπτώσεις της πολιτικής καπνού.

Με βάση όλα όσα έχουν αναφερθεί παραπάνω βλέπουμε ότι έχουν προκληθεί πολλά σκαμπανεβάσματα στην καλλιέργεια καπνού σε όλη την Ελλάδα και επομένως και στην Μακρυνεία. Η πορεία της καπνοκαλλιέργειας της περιοχής φαίνεται καλύτερα στον πίνακα 3.1.

Πίνακας 3.1

ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΜΥΡΟΔΑΤΟΥ ΑΓΡΙΝΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΜΑΚΡΥΝΕΙΑΣ.

ΕΤΟΣ	ΑΡΙΘ/ΠΑΡ	ΣΤΡ/ΑΤΑ	ΠΑΡ/ΚΙΛ	ΤΙΜΗ
70	4050	29520	2.215.186	31,40
71	3802	28077	2.008.019	33,17
72	3448	27007	2.049.774	39,19
73	3290	26878	2.461.478	55,20
74	3410	26549	2.005.361	85,50
75	5148	39361,5	2.000.909.	77,80
76	3395	26081	3.802.838	81,70
77	3292	25728	3.594.631	85,60
78	3289	26087	3.674.880	107,80
79	3389	24847	4.032.286	129,50
80	3287	27169	3.040.705	169,26
81	3182	25895	4.004.234	206,26
82	3112	26084	3.200.785	272,86
83	3032	26155	4.145.581	329,15
84	3098	27255	3.734.064	392,10
85	3150	28918	5.159.422	433,68
86	3170	28914,5	4.703.559	428,12
87	2952	26044	4.450.656	466,60
88	2806	23840	3.505.446	585,65
89	2389	20481,5	3.655.700	668,02
90	2280	19024	2.351.907	727,81
91	2178	17846	2.730.115	768,68
92	2013	20378	3.088.482	1060,55
93	2223	15696	3.070.413	891,17
94	2442	16113	2.601075	261,79
95	2226	15905	3.388.122	50εως 350
96	2202	15203	3.158.235	300-550
97	2214	15280	3.150.716	δενέχει δοθεί ακόμα

ΠΗΓΗ: ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΠΝΟΥ.

Από τον πίνακα προκύπτει ότι οι παραγωγοί και τα στρέμματα έχουν μειωθεί ενώ αντίθετα η παραγωγή έχει αυξηθεί γεγονός που οφείλεται στη συνεχή ένταξη νέων μηχανημάτων στην παραγωγή. Ενώ η τιμή ανεβαίνει συνέχεια φτάνει σε ένα αρκετά καλό επίπεδο και μετά αρχίζει να κατεβαίνει πάλι με αποτέλεσμα να μειώνεται το εισόδημα των παραγωγών.

Παρακάτω αναφέρουμε αναλυτικότερα τις επιπτώσεις της καπνικής πολιτικής.

1. Από την εποχή που άρχισε η καπνοκαλλιέργεια στην περιοχή, η μόνη ποικιλία που παρήγαγαν ήταν τα Μυρωδάτα Αγρινίου. Όμως σύμφωνα με το σχέδιο της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών που εισήχθη από την Ε.Ο.Κ. το 1988 κρίθηκε ότι έπρεπε να μειωθεί λίγο, η καλλιέργεια των Μυρωδάτων και να αρχίσει η καλλιέργεια των Βιρτζίνια, νέας ποικιλίας που εισήχθη από την Αμερική και θεωρείται ιδιαίτερα επικερδής. Έτσι ορισμένοι παραγωγοί από τα πεδινά χωριά, άρχισαν να ασχολούνται και με την ποικιλία αυτή. Το ότι ασχολήθηκαν μόνο παραγωγοί από τα πεδινά χωριά, οφείλετε στο ότι η καλλιέργεια αυτή απαιτεί αρδευόμενη γη, η οποία υπάρχει μόνο στα πεδινά χωριά της περιοχής.

Η έναρξη της συγκεκριμένης καλλιέργειας απαιτεί υψηλές επενδύσεις για την προμήθεια μηχανολογικού εξοπλισμού. Στην αρχή το κράτος στήριξε πολύ τους παραγωγούς αυτούς που τα αμέσως επόμενα χρόνια αυξήθηκαν και επομένως αυξήθηκε και η παραγωγή, δυστυχώς πάνω από τα επιθυμητά όρια.

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να σταματήσουν οι υψηλές επιδοτήσεις, μαζί με την στήριξη του κράτους και επομένως τα Βιρτζίνια να μην είναι πλέον τόσο επικερδής. Οι αγρότες που είχαν ασχοληθεί με την ποικιλία αυτή βρέθηκαν ξαφνικά να χρωστάνε εκατομμύρια στην Α.Τ.Ε λόγω των υψηλών δανείων που είχαν πάρει με την παρότρυνση του κράτους για την αγορά του μηχανικού εξοπλισμού, εφόσον τα έσοδα τους από την παραγωγή ήταν μηδαμινά. Ύστερα από αυτό οι παραγωγοί στράφηκαν πάλι στην παραγωγή της ποικιλίας Μυρωδάτα, προκειμένου να ζήσουν αυτοί και οι οικογένειες τους. Παρήγαγαν όμως και Βιρτζίνια για να ξεχρεώσουν την Τράπεζα. Όλα αυτά είχαν σαν αποτέλεσμα οι αγρότες να χάσουν την εμπιστοσύνη τους στον κρατικό μηχανισμό. Παρόλο που στο τέλος δόθηκαν κάποιες αποζημιώσεις για τις επενδύσεις σε ξηραντήρια Virginia, δεν μειώθηκαν καθόλου οι άσχημες εντυπώσεις που δημιούργησε η αχρήστευση των εγκαταστάσεων αυτών. Στον πίνακα 3.2 φαίνεται η εξέλιξη της καλλιέργειας Virginia στην περιοχή.

2. Το σύστημα των ποσοτώσεων που εφάρμοσε για πρώτη φορά το 1992, έφερε μεγάλη αναστάτωση στους παραγωγούς. Αυτό συνέβη γιατί περιόριζε σημαντικά την παραγόμενη ποσότητα κάθε νοικοκυριού, και τα έσοδα των παραγωγών. Επίσης οι ποσοτώσεις που θα μπορούσαμε να τις αντιστοιχήσουμε με τις παλιές άδειες καλλιέργειας, δημιούργησαν ένα καθεστώς κλειστού επαγγέλματος που δυσκολεύει τους νεότερους να εισαχθούν στην καπνοκαλλιέργεια, με συνέπεια να μειώνονται οι παραγωγοί.

3. Δραστική είναι η μείωση της χρηματοδότησης ανά κιλό καπνού και επομένως και του εισοδήματος των παραγωγών.

4. Η κατάργηση των τιμών παρέμβασης και στόχου που ίσχυαν μέχρι το 1992 σε συνδυασμό με την κατάργηση της κοινοτικής παρέμβασης έδωσαν την εντύπωση εγκατάλειψης του προϊόντος χωρίς καμία προστασία.

Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με την αντικαπνιστική πολιτική έχουν σαν αποτέλεσμα την συνεχή μείωση της παραγωγής και την εγκατάλειψη της καπνοκαλλιέργειας απ' τους νεότερους παραγωγούς.

Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι οι τάσεις για το μέλλον είναι για ακόμη μεγαλύτερους περιορισμούς απ' την κοινότητα.

Έτος	αριθμός παραγωγών	Σπρέμματα	Παραγωγή σε κιλά	τιμή
89	6	120	39200	
90	53	1071	398000	30
91	52	1050	378500	60
92	53	1916	522374	80
93	55	968	393942	80
94	55	970	290248	80
95	55	875	283756	130
96	51	1092	295476	410
97	51	974	283838	400

πηγή : Εθνικός Οργανισμός Καπνού.

Η δύσκολη κατάσταση που έχουν οδηγηθεί οι καπνοπαραγωγοί φαίνεται καλύτερα από το παρακάτω άρθρο του περιοδικού « Γεωργική Αγορά».

« Σε απόγνωση οι καπνοκαλλιεργητές».

Οι περισσότεροι παραγωγοί βρίσκονται σε απόγνωση διότι

-Δεν έχουν πουλήσει ακόμη ούτε το 1/4 της περσινής τους παραγωγής, ενώ χιλιάδες τόνοι παραμένουν αδιάθετοι στις αποθήκες τους.

-Οι έμποροι αρνούνται να καταβάλλουν τις τιμές, στις οποίες εσύναψαν τα συμβόλαια καλλιέργειας και επιχειρούν μέσω της βαθμολόγησης να υποβαθμίσουν ποιοτικά τα καπνά, οδηγώντας σε χαμηλότερες τιμές.

-Η μη πώληση των καπνών έχει σαν συνέπεια να μην μπορούν οι παραγωγοί και οι ομάδες παραγωγών να εισπράξουν το κανονικό πριμ για το προϊόν τους έχοντας απώλεια δεκάδων εκατομμυρίων δραχμών μόνο απ' τους τόκους.

-Η κυβέρνηση και η ηγεσία του Υπουργείου Γεωργίας εξακολουθούν να παραμένουν αμέτοχοι και να μην παίρνουν κανένα μέτρο, τη στιγμή που γνωρίζουν πολύ καλά ότι η κατάσταση αυτή προκαλεί προβλήματα όχι μόνο στους καπνοπαραγωγούς, αλλά και στις σχέσεις της χώρας με την Κοινότητα.

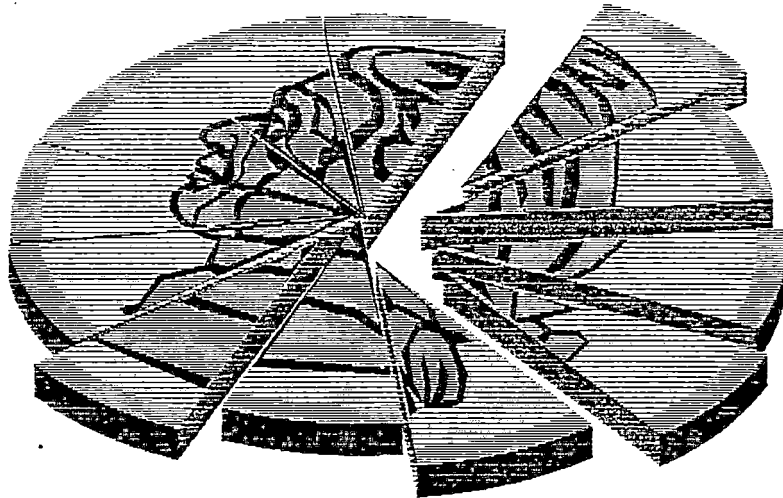
Αν συνεχιστεί μ' αυτούς τους ρυθμούς η λειτουργία της αγοράς, τότε όλες οι αγοροπωλησίες θα πέσουν στο τέλος της εμπορικής περιόδου, με αποτέλεσμα τα Αναγνωρισμένα Κέντρα Αγορών να φρακάρουν, η βαθμολόγηση των καπνών να είναι πρόχειρη και αυθαίρετη και να υπάρχουν προβλήματα με τους κοινοτικούς ελέγχους και την απόδοση των πρίμ (1).

---

1. Βλέπε, περιοδικό «Γεωργική Αγορά» Εκδόσεις «Διαύγεια», Μάιος- Ιούνιος 1997.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΗΣ ΜΑΚΡΥΝΕΙΑΣ

Κεφάλαιο 1

Τα βασικά χαρακτηριστικά της τοπικής παραγωγής

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που μάλλον αποτελεί και πρόβλημα είναι η μονοκαλλιέργεια της περιοχής. Είναι γνωστό πως η αποκλειστική σχεδόν καλλιέργεια είναι ο καπνός. Αυτό σημαίνει πως ο καπνός αποτελεί και την μοναδική σχεδόν πηγή εισοδήματος για τον πληθυσμό της Μακρυνείας. Όμως η αποκλειστική εισοδηματική εξάρτηση ενός πληθυσμού από ένα προϊόν είναι συνυφασμένη με τα προβλήματα, τις δυσκολίες και τις κρίσεις της αγοράς στην οποία αναφέρεται το συγκεκριμένο προϊόν. Και η ελληνική και η παγκόσμια καπναγορά βρίσκονται αναμφίβολα σε μία, συνεχώς εντεινόμενη κρίση. Μια κρίση που θα δοκιμάσει αναπόφευκτα σκληρά τους καπνοπαραγωγούς.¹ Γι' αυτό είναι καιρός να σκεφτούμε και να αποφασίσουμε τη σταδιακή διαφοροποίηση της παραγωγής στη Μακρυνεία. Οι κλιματολογικές συνθήκες, τα εδάφη και το νερό της Τριχωνίδας ευνοούν τη στροφή προς νέες εντατικές και δυναμικές καλλιέργειες, τα προϊόντα των οποίων θα έχουν καλύτερη τύχη στη διεθνή, στην εθνική αλλά και στην τοπική αγορά.

Η πολιτεία με τις αρμόδιες υπηρεσίες της, σε συνεργασία με τις οργανώσεις των αγροτών, μπορούν και πρέπει να σχεδιάσουν και να ενθαρρύνουν το σταδιακό πέρασμα απ' την παραδοσιακή μονοκαλλιέργεια καπνού σε μια σύγχρονη, σύνθετη και δυναμική γεωργία στη Μακρυνεία.

---

¹ Πρακτικά του 1^{ου} αναπτυξιακού συνεδρίου Μακρυνείας, Έκδοση Οργανωτική Επιτροπή πρώτου αναπτυξιακού συνεδρίου Μακρυνείας, Αθήνα 1990, σελ 189.

Ένα άλλο πρόβλημα είναι η μικροκαλλιέργεια στη Μακρυνεία. Ο μικρός και πολυδιασπαρμένος κλήρος δεν επιτρέπει οικονομίες κλίμακας και οικονομίες μεγέθους και επιβαρύνει υπέρμετρα το κόστος των παραγόμενων προϊόντων, με αποτέλεσμα αυτά να μην είναι ανταγωνιστικά στην αγορά και οι αγρότες, μέσω των διαφόρων επιδοτήσεων και εισοδηματικών ενισχύσεων, να μεταβάλλονται, κατά κάποιον τρόπο, σε δημόσιους υπάλληλους.

Για να υπάρξει λοιπόν ανάπτυξη σ' έναν τόπο πρέπει η παραγωγή του να καταλήγει, μέσω της καλής ποιότητας και του χαμηλού κόστους της στην κατανάλωση, αφήνοντας στους παραγωγούς ένα όσο γίνεται μεγαλύτερο πλεόνασμα, που θα εξυπηρετήσει την διεύρωση της παραγωγικής τους προσπάθειας, αλλά και την αναβάθμιση του βιοτικού τους επιπέδου.

Αυτή όμως η ανάπτυξη προϋποθέτει ένα σταδιακό ξεπέρασμα των μειονεκτημάτων της αγροτικής μικροπαραγωγής. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο με μία σύγχρονη επιχειρηματική αντίληψη για την παραγωγή, η οποία μπορεί να είναι ατομική ή και συλλογική, μπορεί να είναι ιδιωτική ή και συνεταιριστική και γιατί όχι κοινοτική ή δημοτική.

Γίνεται επομένως φανερό πως με τον εκσυγχρονισμό και τη διαφοροποίηση της παραγωγής στη Μακρυνεία θα γίνει σ' ένα μεγάλο βαθμό, αναγκαία η επιτόπια επεξεργασία, τυποποίηση και συσκευασία των προϊόντων ενώ ταυτόχρονα θα γίνει δυνατή και η επιτόπια οργάνωση της διακίνησης και της εμπορίας των προϊόντων της Μακρυνείας.

Κεφάλαιο 2

Ο ρόλος των συνεταιρισμών στην ανάπτυξη της Μακρυνείας.

Οι συνεταιρισμοί θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα τελευταία χρόνια κάνουν έντονη την εμφάνιση τους στην περιοχή της Μακρυνείας. Εδώ και αρκετά χρόνια ένα από τέσσερα υποκαταστήματα της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών (Ε.Γ.Ε) της Έπαρχίας Μεσολογγίου έχει την έδρα του στο χωριό Ματαράγκα, ένα από τα μεγαλύτερα της περιοχής.

Επίσης υπάρχουν μικρότερα καταστήματα (αποθήκες) σε διάφορα χωριά τα οποία τροφοδοτούν με προϊόντα (φάρμακα, λιπάσματα, σπόρους κ.α.) από το υποκατάστημα της Ματαράγκας, για την ευκολότερη εξυπηρέτηση των παραγωγών και κυρίως των μελών του συνεταιρισμού.

Τα πράγματα όμως δεν είναι πάντα ευχάριστα αλλά αντίθετα υπάρχουν προβλήματα Και αυτό θα φανεί αφού εξηγήσουμε τον ρόλο των συνεταιρισμών. Καταρχήν έχει επικρατήσει λάθος ιδέα για την έννοια του συνεταιρισμού, δηλαδή : καλλιεργητικά δάνεια από την Α.Τ.Ε. και προμήθεια λιπασμάτων για να βοηθηθούν, η διαδικασία και οι στόχοι της παραγωγής των προϊόντων, κυρίως του καπνού που είναι ο επικρατέστερος στην περιοχή μας.

Αντίθετα το κυρίως έργο του είναι να βρει με ποιους τρόπους και λοιπές διαδικασίες, που θα ανατεθούν στις διοικήσεις των Συνεταιρισμών, πρέπει να περάσουν τα προϊόντα τους στην μεταποίηση και στην εμπορία, με απώτερο σκοπό να εξαλειφθεί η εκμετάλλευση από τους ιδιώτες εμπόρους (1).

Σήμερα στην Μακρυνεία τα μέλη των Συνεταιρισμών αλλά και οι μεμονωμένοι αγρότες είναι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, ηλικίας πάνω από 45 ετών και μόνο ένα ελάχιστο ποσοστό 45 ετών και κάτω. Από αυτή την παρατήρηση αντιλαμβάνεται κανείς τι ποσοστό θα είναι ικανό για παραγωγή μετά από μερικά χρόνια. Όσοι τώρα από τους αγρότες, ηλικίας κάτω των 45 ετών έχουν μείνει στην περιοχή, είτε είναι μέλη των Συνεταιρισμών, είτε όχι, σιγά-σιγά ενθαρυνόμενοι από τα προγράμματα της Ε.Ο.Κ., συγκροτούνται σε ομάδες παραγωγών και έτσι διαπιστώνουν ότι ο συνεταιρισμός δεν τους χρειάζεται, αφού ούτως ή άλλως τα προϊόντα που παράγουν δεν μπορούν να τα περάσουν μέσα από κάποια μεταποίηση ή άλλη συνεταιριστική δραστηριότητα.

Σε αυτό το σημείο αναρωτιούνται οι συνεταιρισμοί αν μπορούν να προσελκύσουν όσους άλλους βλέπουν το συνεταιρισμό ασύμφορο και παραμένουν απ' έξω, σαν μεμονωμένοι παραγωγοί. Η απάντηση σ' αυτό βρίσκεται στην αδυναμία των συνεταιρισμών να ανοιχθούν σε επιχειρησιακές εργασίες για οποιεσδήποτε αγροτικές δραστηριότητες.

---

1. Από την ομιλία του συνεταιριστή Κων/νου Κίτσου στο 1^ο αναπτυξιακό συνέδριο της Μακρυνείας.

Αυτό συμβαίνει γιατί οι συνεταιρισμοί χρειάζονται τεχνοοικονομικές μελέτες, χρειάζονται αποφάσεις Γενικών Συνελεύσεων που να λαμβάνονται παμψηφεί.

Επίσης χρειάζονται μεγάλα αγροτεμάχια, που δυστυχώς δεν υπάρχουν στη Μακρυνεία και προπαντός χρειάζονται μέλη με καλλιεργημένη την αντίληψη περί συνεταιρισμού, για κοινή εργασία και μαζική προσφορά, ο ένας για όλους και όλοι για ένα.

Τέλος για να μην χαθούν οι Συνεταιρισμοί, κυρίως της περιοχής μας που τώρα τελευταία έχουν αρχίσει κάπως να αναπτύσσονται, αλλά αντίθετα να αναζωογονηθούν και μαζί με αυτούς να επιζήσουν και τα μέλη τους, έχουμε να κάνουμε κάποιες προτάσεις :

1. Προτείνουμε στα μέλη των συνεταιρισμών, τους μεμονωμένους αγρότες, τους προέδρους των κοινοτήτων, τη Νομαρχία, το τμήμα δασών του Υπουργείου Γεωργίας, το Υπουργείο Οικονομικών, να βοηθήσουν στην εξεύρεση χώρου, το ελάχιστο 25 στρεμμάτων, προκειμένου να δημιουργηθεί, εργοστάσιο επεξεργασίας καπνού σε «τόγκα».

2. Προτείνουμε όλοι οι συνεταιρισμοί της Μακρυνείας να προσπαθήσουν να ενώσουν τους αιγοπροβατοτρόφους της περιοχής και να τους πιάσουν για τη δημιουργία μιας συνεταιριστικής κτηνοτροφικής μονάδας για την μεταποίηση όλων των κτηνοτροφικών προϊόντων όπως: γάλα - τυριά - βούτυρο - γιαούρτια - κρέας - δέρματα.

Το έργο αυτό θα πρόσφερε οικονομικό όφελος στους κτηνοτρόφους, μεγάλη εργατική απασχόληση και μεγάλη επάρκεια αγαθών στην Μακρυνεία, αλλά και έξω απ' αυτή.

3. Προτείνουμε τη δημιουργία από τους συνεταιρισμούς Αγροτικής Τουριστικής Μονάδας σε μια από τις τόσες ωραίες τοποθεσίες της περιοχής.

Μέσα από τις δραστηριότητες που προτείναμε προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι συνεταιρισμοί και θα προσφέρουν σημαντικό έργο αλλά και θα επιβιώσουν.

Κεφάλαιο 3

Η οικιστική πολυδιάσπαση. Παράγοντας για την ανάπτυξη μιας τοπικής αγοράς.

Η Μακρυνεία όπως έχουμε ξαναπεί αποτελείται από πολλά χωριά που συγκεντρώνουν ένα μεγάλο πληθυσμό. Θα μπορούσε έτσι να ικανοποιεί το σύνολο σχεδόν των αναγκών του, μέσω μιας σύγχρονης και ολοκληρωμένης τοπικής αγοράς. Όμως η οικιστική πολυδιάσπασή της διευκολύνει τη διαρροή του πλούτου προς ξένες αγορές και δεν επέτρεπε το στέριωμα καταστημάτων στη Μακρυνεία, η επιβίωση των οποίων προϋπόθετει πελατεία μεγαλύτερη αυτής του ενός οικισμού. Η τεχνητή αντιπαλότητα μεταξύ γειτονικών, κύρια, οικισμών εμποδίζει την ανάπτυξη μιας σύγχρονης και ολοκληρωμένης τοπικής αγοράς. Το γεγονός ότι αυτή η τεχνητή αντιπαλότητα εξυπηρετεί οικονομικά συμφέροντα της πιο κοντινής αγοράς όπου και καταφεύγει ο κύριος όγκος των καταναλωτών, μπορεί να μας οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι αυτή η αντιπαλότητα είναι εξωγενείς και σκόπιμα αναπαραγόμενη.¹

Αυτό το σκηνικό της οικιστικής και κατά συνέπεια της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής πολυδιάσπασης ενιαίων, όπως η Μακρυνεία, γεωγραφικών ενοτήτων, μπορεί και πρέπει να ξεπεραστεί με την οικιστική ανασυγκρότηση της Μακρυνείας στη βάση των ανοιχτών πόλεων, όπου θα ενοποιούνται οικονομικά και λειτουργικά περισσότεροι γειτονικοί οικισμοί σε νέους, αυτοδύναμους πόλους, ανάπτυξης τοπικής παραγωγής και διαμόρφωσης τοπικής αγοράς

---

1. Βλέπε, «Πρακτικά του 1^{ου} αναπτυξιακού συνεδρίου Μακρυνείας», Έκδοση Οργανωτική Επιτροπή 1^{ου} αναπτυξιακού συνεδρίου Μακρυνείας, Αθήνα 1990, σελ 188

Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη και με τα δεδομένα της Μακρυνείας, η συσπείρωση των οικισμών της θα μπορούσε να γίνει σε μία ή σε τρεις ανοιχτές πόλεις. Έτσι θα δοθούν νέες προοπτικές στην τοπική ανάπτυξη που θα αλλάξουν κυριολεκτικά τη μορφή της Μακρυνείας, η οποία θα αποκτήσει εκείνη τη δύναμη, που θα επιβάλλει λύσεις σ' όλα τα κοινά προβλήματα και θα δημιουργήσει την αναγκαία υποδομή για την ανάπτυξη της.

Κεφάλαιο 4

Ο ρόλος της παιδείας στην αγροτική ανάπτυξη

Η εκπαίδευση του αγροτικού πληθυσμού παρουσιάζει μια χαρακτηριστική ιδιομορφία, που τη διαφοροποιεί σημαντικά από κάθε άλλη μορφή ή σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Είναι γνωστό πως μέσα απ' την εκπαίδευση και τη μάθηση επέρχεται αλλαγή στις ικανότητες μας και στις αξίες που πιστεύουμε.

Η επαγγελματική εκπαίδευση ειδικότερα, προϊόν πείρας και αποτέλεσμα ανάγκης, αποτελεί βασικό επιπλέον εφόδιο για τον εργαζόμενο ώστε να μπορέσει με το επάγγελμα του, ν' αποκτήσει τα βασικά μέσα, χρήματα ή αγαθά που θα του επιτρέψουν να ζήσει και να ευημερήσει στο περιβάλλον που τον περιστοιχίζει.

Η ανάπτυξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης έχει ιδιαίτερη σημασία για την χώρα μας και κατ' επέκταση για την περιοχή μας (1). Αναλυτικά μπορούμε να αναφέρουμε διάφορους λόγους:

1) Η χώρα μας έχει ανάγκη από εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, λόγω του ότι βρίσκεται σε στάδιο οικονομικής ανάπτυξης.

2) Η παρακολούθηση των τεχνολογικών αλλαγών και η προσαρμογή στα νέα δεδομένα, απαιτεί εκπαιδευμένους αγρότες.

---

1. Βλέπε « Πρακτικά του 1^{ου} αναπτυξιακού συνεδρίου Μακρυνείας », Έκδοση, Οργανωτική Επιτροπή 1^{ου} αναπτυξιακού συνεδρίου Μακρυνείας, Αθήνα 1990, σελ. 106.

Έχει αποδειχτεί ότι η εκπαίδευση σε συνδυασμό με την τεχνολογία, από τη μία μεριά εφοδιάζει τον αγρότη με επαγγελματικές και τεχνικές γνώσεις που τον κάνουν πιο αποδοτικό στην εργασία του και από την άλλη του δίνει την δυνατότητα οι αποφάσεις που παίρνει να είναι περισσότερο παραγωγικές, γιατί αντιλαμβάνεται καλύτερα και προσαρμόζεται ευκολότερα στις εκάστοτε συνθήκες.

3) Η περιοχή μας αντιμετωπίζει πρόβλημα απορρόφησης του προϊόντος που κατ' εξοχήν παράγει, πράγμα που καθιστά αναγκαία και επιτακτική την ανάγκη αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών.

4) Η μετατροπή της γεωργίας, αλιείας, κτηνοτροφίας από πατροπαράδοτες και παραδοσιακές ασχολίες σε επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Για να προσαρμοστεί ο αγροτικός πληθυσμός στις διάφορες αλλαγές της γεωργίας και να αντιμετωπίσει με επιτυχία τα προβλήματα που προκύπτουν από αυτές, όπως αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, αύξηση της παραγωγικότητας, οργάνωση της εμπορίας και προπαντός συλλογικής δράσης, που θεωρείται επιβεβλημένη για να ξεπεραστούν οι διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής γεωργίας, απαιτείται η παροχή συστηματικής, ολοκληρωμένης και συνεχούς εκπαίδευσης.

Προς την κατεύθυνση αυτή μπορούμε να προτείνουμε κάποια πράγματα όπως :

α. Να καθιερωθούν εντατικά σεμινάρια τα οποία θα επαναλαμβάνονται κατά σύντομα χρονικά διαστήματα, με την εποπτεία αρμοδίων φορέων, στον τόπο της γεωργικής παραγωγής.

β. Να πλαισιωθούν και να στελεχωθούν οι συνεταιρισμοί από ειδικευμένους ανθρώπους, που θα βοηθήσουν στη σωστή και ορθολογική λειτουργία του θεσμού

γ. Να υπάρξουν βιβλιοθήκες οργανωμένες, στελεχωμένες από ικανούς ανθρώπους, οι οποίοι να εγείρουν το ενδιαφέρον του κοινού, ώστε να συμβουλευέται και να μορφώνεται στα πάσης φύσεως θέματα.

δ. Ο θεσμός του συνεταιρισμού να αρχίσει να λειτουργεί μέσα από τα σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για να βιώνεται από την παιδική ηλικία και να σφυρηλατεί τη συνεταιριστική ιδέα, δημιουργώντας συνεταιριστική συνείδηση που αποτελεί για τον τόπο μας το αναγκαίο προαπαιτούμενο της ανάπτυξης.

Μ' όλα αυτά, μπορούμε να ελπίζουμε ότι θα αντεπεξέλθουμε στη σύγχρονη πραγματικότητα που θα μας οδηγήσει στην ανάπτυξη της Μακρυνείας.

Κεφάλαιο 5

Αθλητισμός, Πολιτισμός, Τουρισμός, δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης.

Ο αθλητισμός παγκοσμίως είναι μια τεράστια πηγή πλούτου για τους ενημερωμένους, γι' αυτούς που έχουν κατανοήσει τη δύναμή του και αξιοποιούν τις δυνατότητες που προσφέρει.

Κοινή εκτίμηση είναι ότι ο αθλητισμός στη Μακρυνεία είναι υποβαθμισμένος. Υπάρχουν όμως αρκετές δυνατότητες για ανάπτυξη που μπορούν να πάρουν μορφή με ελάχιστες διαρθρωτικές κινήσεις και αντίστοιχα μικρό, συγκριτικά κόστος (1).

Είναι γνωστό ότι η ανάπτυξη του αθλητισμού συνεπάγεται υποδομή άρα και οικονομικά μεγέθη. Δεδομένης της έλλειψης και των δύο μπορούμε να δώσουμε κάποιες προτάσεις που ίσως απαιτούν λιγότερο κόστος αν στηριχθούμε και στην ευαισθησία των κατοίκων. Το πρώτο βήμα θα πρέπει να γίνει, σε συνεργασία με τις εκπαιδευτικές αρχές της περιοχής, στην κατεύθυνση της ανάπτυξης των πιο διαδεδομένων σπορ αρχικά: ποδόσφαιρο, μπάσκετ, βόλει.

---

1. Βλέπε . «Πρακτικά του 1^{ου} αναπτυξιακού συνεδρίου Μακρυνείας», Έκδοση Οργανωτική Επιτροπή 1^{ου} αναπτυξιακού συνεδρίου Μακρυνείας, Αθήνα 1990, σελ 156

Παράλληλα, με την ίδια τακτική περίπου, να δοθεί έκφραση στην αξιοποίηση των φυσικών ιδιαιτεροτήτων της περιοχής με την ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων σχετικών με τη λίμνη (κωπηλασία κ.λ.π.). Βέβαια αυτό απαιτεί επενδύσεις και εξοπλισμό και είναι μακροπρόθεσμη προοπτική με ενδεχόμενα πολύ καλά αποτελέσματα.

Αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών είναι αφ' ενός η παροχή κινήτρων στους νέους της περιοχής για δημιουργική ενασχόληση και αφ' ετέρου τη δυνατότητα που θα έχει η Μακρυνεία να αποκτήσει υποδομή και να συμμετέχει σε ευρύτερες διοργανώσεις.

Συνδέοντας και τον πολιτισμό μ' όλα αυτά μπορούμε να αναφερθούμε σε διοργανώσεις που μπορούν να γίνουν με ελάχιστο κόστος. Σχεδόν σε κάθε χωριό υπάρχει πολιτιστικός σύλλογος. Ορισμένοι απ' αυτούς διοργανώνουν κάποιες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Τα παλιά στελέχη όμως που υπάρχουν στους συλλόγους αυτούς έχουν κουραστεί και οι νέοι δεν δείχνουν την απαιτούμενη προθυμία. Και εδώ λοιπόν πρέπει να δοθούν κάποια κίνητρα και να παρθούν κάποιες αποφάσεις. Θα μπορούσαν δηλαδή όλοι οι πολιτιστικοί σύλλογοι να ενωθούν σε έναν όμιλο Μακρυνείας που να καταφέρει να αντλεί πόρους απ' το Υπουργείο Πολιτισμού.

Με αυτόν τον τρόπο τα στελέχη θα μπορούν να συνεδριάζουν και να καταστρώνουν το πρόγραμμα των εκδηλώσεων ώστε να γίνουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Μεγάλη προσοχή θα πρέπει επίσης να δοθεί στην ανάδειξη της φυσικής ομορφιάς της Μακρυνείας.

Ο Αράκυνθος όσο και η Τριχωνίδα είναι δύο ανεκμετάλλευτες πηγές που μπορούν να επιφέρουν μεγάλο πλούτο αν αξιοποιώντας τους κατάλληλα, αποτελέσουν πόλο έλξης των τουριστών. Υπάρχουν ακόμα κάποιες περιοχές της Μακρυνείας όπως «Πλατάνια» και «Ανάληψη» που προσφέρουν μια ιδιαίτερη ομορφιά. Αν τέλος δείξουμε λίγη επιμέλεια και για τα εξωκλήσια της περιοχής τότε θα μπορούμε να μιλάμε σε λίγα χρόνια και για τουρισμό στην περιοχή μας.

Βλέπουμε λοιπόν πως αν πρώτα - πρώτα ευαισθητοποιηθούν οι κάτοικοι της Μακρυνείας και συνενωθούν σε όλους αυτούς τους τομείς και δοθούν τα κατάλληλα κίνητρα και βοήθεια απ' τους αρμοδίους φορείς, θα μπορούμε να μιλάμε για την ανάπτυξη της Μακρυνείας στο βαθμό που της αρμόζει.

Κεφάλαιο 6.

Σημερινή κατάσταση των αρχαιοτήτων και η προστασία τους.

Όπως έχει παρουσιαστεί στη Μακρυνεία υπάρχει ένας ανεκτίμητος θησαυρός μια πλημμύρα αρχαιολογικών χώρων και πολιτιστικών κληροδοτημάτων. Το ελληνικό δημόσιο δεν μπόρεσε όχι μόνο να φέρει σε φως τον κρυμμένο θησαυρό μας, αλλά ούτε και ενδιαφέρθηκε ουσιαστικά για την ύπαρξή του. Η ιδιωτική πρωτοβουλία αδιάφορη κι ασυγκίνητη δε δίνει σημασία στο θέμα αυτό. Εκείνα τα παλαιά χρόνια οι πέτρες των πύργων και των τειχών γίνονταν θεμέλια σπιτιών, εκκλησιών και σχολείων. Είναι κοινό μυστικό ανάμεσα στους Μακρυνιώτες, η καθημερινή εξόρυξη και διάρρηξη των σπλάχνων της ταλαντούχων γης μας. Αναφέρουμε πως στις Παπαδάτες υπάρχουν 810 ανοιχτά μνημεία. Σήμερα έχουμε πληροφορίες πως ανοίχτηκαν άλλα δέκα (1).

Για όλα αυτά βέβαια θα πρέπει να ευαισθητοποιηθεί η κοινή γνώμη. Ο απλός Μακρυνιώτης να γνωρίσει τη μεγάλη σημασία της κάθε πέτρας που αποσύρεται από την γη, της κάθε εικόνας που κρέμεται στο σπιτικό του ή στην εκκλησία του. επίσης οι πολιτιστικοί Σύλλογοι, τα σχολεία και οι Κοινότητες θα πρέπει να ενδιαφερθούν ενεργά.

1.Βλέπε την ομιλία του εκπαιδευτικού - κοινωνιολόγου Γαβριήλ Αλπέντζου, στο αναπτυξιακό συνέδριο Μακρυνίας 1990.

Μια εκλαϊκευμένη ιστορία της Μακρυνείας, ένα λαϊκό ανάγνωσμα πρώτα για τη συνειδητοποίηση του τι έχουμε. Ένα μουσείο κατόπιν για διαφύλαξη των ευρημάτων. Για όσα χρειάζονται μεγαλύτερη ασφάλεια ή βρίσκονται σε άλλα μουσεία ας έχουμε αντίγραφα. Ύστερα η αξιοποίηση του θησαυρού μας με την αποκάλυψη του και την προσέγγιση του Πανελλήνιου ενδιαφέροντος.

Η Μακρυνεία είναι ένα κομμάτι της ελληνικής γης πολύ αξιόλογο. Έχει τη μεγάλη της πολιτιστική κληρονομιά, τον αρχαιολογικό της θησαυρό, που μάλλον δεν έχουμε κατανοήσει τον πλούτο που μας περιβάλλει.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΤΟΧΟΙ-ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Η Μακρυνεία είναι μια απ' τη φύση της ευνοημένη επαρχία, που διαθέτει όλες τις προϋποθέσεις για μια γρήγορη, πολύπλευρη και σύγχρονη ανάπτυξη.

Και όμως είναι ξεχασμένη παραμελημένη και καθυστερημένη, ακριβώς για τους ίδιους λόγους που και άλλες «Μακρυνείες» και άλλες ελληνικές επαρχίες είναι καθυστερημένες.

Γιατί το αθηνοκεντρικό σύστημα συμφερόντων με τη μητροπολιτική του αντίληψη καταδίκασε χθες την Ελλάδα να παράγει πλούτο για την υπανάπτυξη την τερατώδη ανάπτυξη της Αθήνας, (ενώ σήμερα την καταδικάζει να παράγει πλούτο για τη διατήρηση στη ζωή αυτού του «τέρατος» που λέγεται Αθήνα)

Αλλά αυτή η τοπική καθυστέρηση είναι σε ένα βαθμό και το αποτέλεσμα της μικρομέγαλης, μητροπολιτικής συμπεριφοράς των αστικών κέντρων της Αιτ/νίας, που αντιμετωπίζουν τις επαρχίες σαν δική τους αποκλειστική περιφέρεια, «σαν εσωτερικές αποικίες» και όχι σαν αυτοδύναμους χώρους - πόλους ανάπτυξης.

Και όλα αυτά συνέβαιναν και θα συμβαίνουν όσο την ανάπτυξη τη θεωρούμε αποκλειστικά υπόθεση του κράτους. Όμως η ανάπτυξη είναι πρωταρχικά και κύρια υπόθεση της ίδιας της θεσμικά συγκροτημένης κοινωνίας που με την δική της παρέμβαση και την ανάληψη συγκεκριμένων πρωτοβουλιών, δημιουργεί τους όρους για μια πολύπλευρη ανθρωποκεντρική ανάπτυξη.

Καλό λοιπόν θα ήταν εάν η κοινωνία της Μακρυνείας μπορούσε να συγκροτηθεί και να βάλει σαν κύριο στόχο της την όσο το δυνατόν ποιο γρήγορη και πολύπλευρή ανάπτυξή της.

Εμείς μέσα από την εργασία αυτή έχουμε να δώσουμε κάποιες προτάσεις που κατά την γνώμη μας θα βοηθήσουν στην ανάπτυξή της περιοχής . Ξεκινώντας λοιπόν προτείνουμε :

1. Ο μικρός αγροτικός κλήρος και η ανάγκη πληθυσμιακής αναζωογόνησης της Μακρυνείας επιβάλλουν τη στροφή στη συλλογική μεγαλοκαλλιέργεια. Μεγαλοπαραγωγή. Οι συνεταιρισμοί μπορούν και πρέπει να συμπεριφερθούν σαν οικονομικές αποτελεσματικές επιχειρήσεις χωρίς να χάσουν την κοινωνική ευαισθησία τους και τον αναπτυξιακό τους ρόλο φτάνει να υποστηριχθούν από την πολιτεία. Επίσης να γίνει αναδιάρθρωση των καλλιεργειών με στόχο την αύξηση των πρωίμων κηπευτικών και κτηνοτροφικών στις πεδινές περιοχές της Μακρυνείας. Σ' όλα αυτά θα συμβάλλει σημαντικά εάν γινόταν και επαγγελματική εκπαίδευση των αγροτών.

2. Να προγραμματιστεί από την πολιτεία, σε συνεργασία με τους τοπικούς αγροτικούς φορείς, η συμπλήρωση της απαραίτητης υποδομής (καπναποθήκες - καπνοβιομηχανίες) για την τοπική επεξεργασία των Μυρωδάτων Μακρυνσίας, ούτως ώστε τα προϊόντα μας να μην πέφτουν στην εκμετάλλευση των εμπόρων και να δημιουργηθούν και νέες θέσεις εργασίας.

3. Είναι ανάγκη να συνδυάσουμε την σύγχρονη εντατική ζωική παραγωγή (την βοοτροφία στην παραλίμνια ζώνη και την αιγοπροβοτροφία στους βοσκότοπους του ημιορεινού και του ορεινού συγκροτήματος του Αράκυνθου) με τη φυτική παραγωγή και την ανάπτυξη του κλάδου της παραγωγής κτηνοτροφικών προϊόντων.
4. Να γίνει μια αποτελεσματική προστασία, αξιοποίηση και διαχείριση του δασικού πλούτου του Αρακύνθου που μπορεί να αποτελέσει σοβαρό παράγοντα ανάπτυξης της Μακρυνείας.
5. Να αναληφθούν προσπάθειες ώστε να αναθεωρηθεί το καθεστώς εκμετάλλευσης της Τριχωνίδας, που εμποδίζει την ορθολογιστική αξιοποίηση της και επιτρέπει την καταχρηστική μέχρι καταστροφική εκμετάλλευση της , αφού η Τριχωνίδα προσφέρεται από κάθε άποψη να αποτελέσει σοβαρότατο παράγοντα πολύπλευρης ανάπτυξης της περιοχής.
6. Να αναληφθούν πρωτοβουλίες για την διαμόρφωση της τοπικής αγοράς της Μακρυνείας η οποία μπορεί να αποτελέσει πρωταρχικό παράγοντα ανάπτυξης.

Εκτός όμως από τις προτάσεις που έχουμε για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί και στην ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής του τόπου ώστε οι συνθήκες διαβίωσης να είναι καλύτερες για να ικανοποιηθούν έτσι οι ανάγκες των ατόμων και ειδικά των νέων οι οποίοι χρειάζονται κάποια κίνητρα για να παραμείνουν στην επαρχία.

Θα μπορούσε λοιπόν καταρχήν στον τομέα των συγκοινωνιών να δοθεί προτεραιότητα στην βελτίωση της οδικής συγκοινωνίας.

Στον τομέα της Υγείας έχει προτεραιότητα η δημιουργία Κέντρου Υγείας στην Μακρυνεία, που να διασφαλίζει τους όρους για ολοκληρωμένη πρωτοβάθμια υγεία και προληπτική ιατρική. Επίσης η δημιουργία Κοινοτικών Δημοτικών Βιβλιοθηκών και η δημιουργία ενός κέντρου νεότητας , δημιουργία εννιαίας αθλητικής υποδομής κ.τ.λ.

Τελειώνοντας αυτή την εργασία θέλουμε να πιστεύουμε ότι κάποια μέρα αυτοί οι στόχοι θα υλοποιηθούν και έτσι θα μπορούμε να μιλάμε για μια αναπτυγμένη Μακρυνεία που θα σφύζει από ζωή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ευθαλία Δημαρά - Δημήτριος Σκούρας - Λέκτορες
Η καλλιέργεια του καπνού στη Ελλάδα.
Όμβρος Ε.Π.Ε Αθήνα Σεπτέμβριος 1997
2. Γεωργικό επιμελητήριο της Ελλάδος
1^ο επιστημονικό συνέδριο για τον καπνό 4-6 Νοεμβρίου
1994 Αγρίνιο, Πρακτικά συνεδρίου Θεσσαλονίκη 1995
3. Περιοδικό, Γεωργική Αγορά, Εκδόσεις Διαύγεια,
Μάιος-Ιούνιος 1997.
4. Ενημερωτικό περιοδικό «Φυτοπροστασία στον καπνό»
Έκδοση Bayer Ελλάς Α.Β.Ε.Ε.
5. Πρακτικά του 1^{ου} αναπτυξιακού συνεδρίου Μακρυνείας
Έκδοση - Οργανωτική επιτροπή πρώτου αναπτυξιακού
συνεδρίου Μακρυνείας, Αθήνα 1990
6. Αιτωλοακαρνανία - Ρυθμοί προόδου
Έκδοση νομαρχία Αιτωλ/νίας, Μεσολόγγι 1989
7. Δ.Γ. ΤΣΑΟΥΣΗ, Κοινωνική δημογραφία
κοινωνιολογική κ' ανθρωπολογική βιβλιοθήκη
GUTENBERG - Αθήνα 1995
8. ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΠΝΟΥ Δ/ΝΣΗ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.
9. ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ.